

Zorgplicht voor vrijwilligers

Een onderzoek naar de zorgplicht van art. 7:658 BW jegens vrijwilligers
die voor Dar N.V. het oud papier en karton inzamelen.

Auteur: mw. M.M.A. (Marleen) Cornelissen
Studentnummer: 2079768
Afstudeerperiode: Februari t/m juni 2017
Onderwijsinstelling: Juridische Hogeschool Avans-Fontys
Opdrachtgever: Dar N.V. afdeling Advies en Realisatie
Afstudeermentor: dhr. J. (Jan) van Delft
Eerste afstudeerdocent: dhr. mr. A.R. (Bram) Verweij
Tweede afstudeerdocent: mw. mr. M. (Marieke) Boer
Datum: 29 mei 2017

Zorgplicht voor vrijwilligers

Een onderzoek naar de zorgplicht van art. 7:658 BW jegens vrijwilligers die voor Dar N.V. het oud papier en karton inzamelen.

Auteur:	mw. M.M.A. (Marleen) Cornelissen
Studentnummer:	2079768
Afstudeerperiode:	februari t/m juni 2017
Onderwijsinstelling:	Juridische Hogeschool Avans-Fontys
Opdrachtgever:	Dar N.V. afdeling Advies en Realisatie
Afstudeermentor:	dhr. J. (Jan) van Delft
Eerste afstudeerdocent:	dhr. mr. A.R. (Bram) Verweij
Tweede afstudeerdocent:	mw. mr. M. (Marieke) Boer
Datum:	29 mei 2017

Voorwoord

Beste lezer, voor u ligt mijn scriptie die ik voor het halen van de opleiding HBO-Rechten aan de Juridische Hogeschool Avans-Fontys te 's-Hertogenbosch, heb geschreven. In opdracht van Dar N.V. heb ik een onderzoek uitgevoerd naar de zorgplicht die Dar heeft tegenover haar vrijwilligers waar oud papier en karton mee wordt ingezameld.

Hierbij wil ik ook graag van de gelegenheid gebruik maken om een aantal mensen te bedanken. Allereerst mijn stagebegeleider Jan van Delft, voor alle feedback op mijn stukken, het meedenken en de verwijzingen naar personen die ik wellicht nodig had ten behoeve van mijn scriptie. Daarnaast ook alle medewerkers van Dar die mij een leuke tijd hebben bezorgd tijdens mijn afstudeerperiode. Verder wil ik graag mijn eerste afstudeerdocent Bram Verweij bedanken voor zijn feedback en sparsessies. Tevens is Herman Schenke op juridisch gebied van groot belang geweest voor mij, bedankt voor de tijd die je vrij hebt gemaakt.

Ook mijn medestudenten wil ik bedanken voor de feedback die zij hebben gegeven op mijn stukken en de mentale steun die zij mij geboden hebben. Verder wil ik mijn vrienden, familie en vriend bedanken voor alle steun, geduld en interesse.

Ik wens u veel plezier toe bij het lezen van mijn scriptie.

Marleen Cornelissen

Haps, 22 mei 2017

Inhoud

Samenvatting	10
Lijst met afkortingen	12
1 Inleiding	13
1.1 Probleembeschrijving	13
1.2 Doelstelling	14
1.3 Centrale vraag.....	14
1.4 Deelvragen.....	14
1.5 Afbakening	14
1.6 Methoden van onderzoek.....	14
1.7 Verantwoording	15
1.8 Leeswijzer	15
2 Huidige situatie	17
2.1 Situatiebeschrijving	17
2.2 Verhoudingen.....	18
2.3 Huidige afspraken	18
2.3.1 Gemeenten	18
2.3.2 Onderaannemers	19
2.3.3 Verzekeraar	20
2.3.4 Vereniging met vrijwilligers	21
2.4 Risico's.....	22
2.5 Conclusie	23
3 Wettelijk kader	24
3.1 Overige artikelen aansprakelijkheid	24
3.1.1 Onrechtmatige daad.....	24
3.1.2 Schadevergoeding opdrachtnemer.....	24
3.1.3 Goed werkgeverschap	25
3.2 Zorgplicht	26
3.2.1 Toepassing art. 7:658 BW	26
3.2.2 Jurisprudentie.....	27
3.3 Eigen schuld.....	28
3.3.1 Opzet	29
3.3.2 Bewuste roekeloosheid	29
3.3.3 Bewijslast	29
3.4 Conclusie	29
4 Zorgplicht, nadere uitwerking	31
4.1 Arbeidsomstandigheden wetgeving	31
4.1.1 Arbeidsomstandighedenwet	31
4.1.2 Arbeidsomstandighedenbesluit	32

4.2	Jurisprudentie.....	33
4.3	Literatuur.....	35
4.4	Arbocatalogus Afvalbranche.....	35
4.5	Conclusie.....	37
5	Welke maatregelen neemt Dar momenteel.....	39
5.1	ISO-normen.....	39
5.2	E-learning.....	39
5.2.1	Kleding.....	39
5.2.2	Treep plank.....	40
5.2.3	Omgeving.....	40
5.2.4	Verkeer.....	40
5.2.5	Inzamelwagen.....	40
5.2.6	Overig.....	41
5.3	Bedrijfshulpverlening.....	41
5.3.1	Praktijk.....	41
5.4	Inrichting arbeidsplaatsen.....	41
5.4.1	Praktijk.....	42
5.5	Fysieke belasting.....	44
5.5.1	Praktijk.....	44
5.6	Arbeidsmiddelen.....	44
5.6.1	Praktijk.....	44
5.7	Persoonlijke beschermingsmiddelen.....	45
5.7.1	Praktijk.....	45
5.8	Waarborg onderaannemers.....	46
5.9	Conclusie.....	47
6	Voldoet Dar aan de zorgplicht?.....	48
6.1	Bedrijfshulpverlening.....	48
6.2	Inrichting arbeidsplaatsen.....	48
6.3	Fysieke arbeidsbelasting.....	49
6.4	Arbeidsmiddelen.....	49
6.5	Persoonlijke beschermingsmiddelen.....	49
6.6	Conclusie.....	50
7	Conclusies en aanbevelingen.....	51
7.1	Conclusie huidige situatie.....	51
7.2	Conclusie wettelijk kader.....	51
7.3	Conclusie zorgplicht.....	52
7.4	Conclusie welke maatregelen neemt Dar momenteel.....	52
7.5	Conclusie voldoet Dar aan de zorgplicht.....	53
7.5.1	Aanbevelingen.....	54

8	Bronnenlijst.....	56
---	-------------------	----

Bijlage 1:	Figuur 1 verhoudingen
Bijlage 2:	Algemene eisen Beuningen
Bijlage 3:	Interview de heer Vermeulen, medewerker verzekeraar
Bijlage 4:	Interview de heer van Haren, papiercoördinator Dar
Bijlage 5:	Verklaring Veilig Inzamelen Vereniging
Bijlage 6:	Risico inventarisatie en –evaluatie Inzameling & Transport 2014 Dar
Bijlage 7:	Interview van der Grift NVRD
Bijlage 8:	Interview van Kesteren, medewerker REMONDIS
Bijlage 9:	Interview Verburgt, rayonmanager SUEZ
Bijlage 10:	Interview Mulder, KAM-coördinator Dar

Bijlagen zijn opgenomen in een aparte omslag

Samenvatting

In opdracht van Dar N.V. (hierna te noemen Dar) is er onderzoek verricht naar het beperken van aansprakelijkheid jegens vrijwilligers. Hierbij stond de volgende vraag centraal: welke aanbevelingen kunnen aan Dar N.V. gedaan worden, binnen de kaders van het Nederlands recht, gelet op de analyse van de huidige afspraken tussen de gemeenten, de verenigingen, de verzekeraar en Dar omtrent de beperking van de aansprakelijkheid van Dar jegens de vrijwilligers van de verenigingen bij het inzamelen van oud papier en karton?

Allereerst is gekeken naar de afspraken die Dar heeft met de verschillende partijen die bij deze kwestie een rol spelen. De aandelen van Dar zijn in handen van een zestal gemeenten. In opdracht van deze gemeenten zamelt Dar met behulp van vrijwilligers van verenigingen oud papier en karton in. In sommige gemeenten, of delen daarvan, besteed Dar deze opdracht uit aan andere afvalinzamelaars. Verder heeft Dar verschillende verzekeringen afgesloten ten behoeve van de vrijwilligers. De afspraken met de verenigingen en Dar zijn momenteel mondeling.

Aansprakelijkheid van een vrijwilliger jegens Dar voor opgelopen schade, kan voortvloeien uit verschillende wetsartikelen. Onder andere uit 6:162 BW, de onrechtmatige daad. Dar dient in dat geval onzorgvuldig gehandeld te hebben. Verder kan er ook aansprakelijkheid voortvloeien uit art. 7:658 BW, de zorgplicht van een werkgever tegenover een werknemer. Uit jurisprudentie en literatuur is gebleken dat dit artikel van overeenkomstige toepassing verklaard kan worden voor derden met wie een werkgever geen contract heeft gesloten. Dar heeft afspraken gemaakt met de vereniging en niet met alle vrijwilligers apart. Om die reden leent dit artikel zich ook voor deze situatie. Omdat het beperken van de aansprakelijkheid in dit rapport centraal staat en de zorgplicht neigt naar een risicoaansprakelijkheid, wordt de zorgplicht verder uitgediept.

In art. 9.5a Arbeidsomstandighedenbesluit staan bepalingen genoemd die van toepassing zijn op een organisatie die met vrijwilligers werkt. Uit de jurisprudentie blijken een aantal criteria waar een organisatie aan moet denken, als zij aan de zorgplicht willen voldoen. Er wordt een hoog veiligheidsvereiste verwacht van alle middelen waarmee personen werkzaamheden uitvoeren binnen een organisatie. Daarnaast moeten er schriftelijke instructies worden opgesteld en hier moet voldoende en regelmatig toezicht op worden gehouden of deze instructies worden nageleefd. Verder speelt de Arbocatalogus Afvalbranche een grote rol bij het opstellen van maatregelen binnen een afvalbedrijf.

Momenteel neemt Dar verschillende maatregelen om ervoor te zorgen dat de vrijwilligers veilig kunnen werken. Onder andere heeft zij een e-learning ontwikkeld die alle vrijwilligers met een voldoende dienen te behalen, voordat zij mee mogen op inzameling van oud papier en karton. Ook verstrekt zij persoonlijke beschermingsmiddelen aan de vereniging, ten behoeve van de vrijwilligers. Verder geeft Dar instructies aan de vrijwilligers (via de e-learning) hoe zij veilig kunnen werken. De chauffeurs dienen ook op een bepaalde manier te werk te gaan met de vrijwilligers.

De meeste maatregelen die getroffen dienen te worden om aan de zorgplicht te voldoen tegenover de vrijwilligers, worden momenteel al ingezet. Vooral op het gebied van controles en schriftelijke instructies verstrekken zijn er nog verbeterpunten.

Aan Dar wordt aanbevolen om aan de zorgplicht van art. 7:658 BW te voldoen om haar aansprakelijkheid jegens vrijwilligers te beperken. Dit kunnen zij doen door het verstrekken van schriftelijke instructies aan de vrijwilligers en chauffeurs en het herhaaldelijk onder de aandacht te brengen. Ook dienen er betere controles plaats te vinden op verschillende punten.

Lijst met afkortingen

Arbo	Arbeidsomstandigheden
Arbobesluit	Arbeidsomstandighedenbesluit
Arboregeling	Arbeidsomstandighedenregeling
Arbowet	Arbeidsomstandighedenwet
Art.	Artikel
BW	Burgerlijk Wetboek
O&O-fonds	Opleidings- en ontwikkelingsfondsen
RI&E	Risico-inventarisatie en -evaluatie

1 Inleiding

Dit hoofdstuk bevat inleidende informatie. Ten eerste zal de probleembeschrijving worden besproken. Hier staat een korte inleiding van de organisatie in en de aanleiding tot het onderzoek. Vervolgens wordt de doelstelling, de centrale vraag, de deelvragen en de afbakening van het onderzoek gegeven. Verder zullen de methoden van onderzoek en de verantwoording van de bronnen aan bod komen. Tot slot zal het hoofdstuk worden afgesloten met een leeswijzer.

1.1 Probleembeschrijving

Afvalbedrijf Dar N.V. (hierna te noemen Dar), gevestigd in Nijmegen, zamelt afval in voor particulieren, organisaties, instellingen en de gemeenten Berg en Dal, Beuningen, Druten, Heumen, Nijmegen en Wijchen. Met alle gemeenten heeft zij een dienstverleningsovereenkomst afgesloten. Daarin is opgenomen welke werkzaamheden zij uitvoert en op welke manier zij dit doet. Om oud papier en karton in te zamelen rijdt zij ongeveer 180 routes per maand en bovenstaande gemeenten staan ervoor, dat Dar gebruik maakt van vrijwilligers van verenigingen en stichtingen in die gemeenten. Hetgeen dat in de rest van dit rapport wordt beschreven over de verenigingen, geldt ook voor de stichtingen. Doordat vooral gebruik wordt gemaakt van verenigingen, zal vanaf nu gemakshalve de vereniging worden genoemd. De verenigingen krijgen voor elke kilo die zij inzamelen een bepaald bedrag. Dit wordt door Dar aan de gemeenten of aan de verenigingen uitbetaald. Voor een aantal gemeenten is de inzameling van oud papier en karton uitbesteed aan andere afvalbedrijven, SUEZ en REMONDIS. Zij gaan dan papier inzamelen met de verenigingen met hun eigen materieel en personeel. De vrijwilligers van de verenigingen zijn wel via Dar geregeld.

De afspraken die gemaakt zijn met de verenigingen zijn op dit moment mondeling overeengekomen. De vrijwilligers van de verenigingen hebben vaak niet veel ervaring met het inzamelen van oud papier en karton. Om die reden dienen de vrijwilligers een e-learning te volgen hoe zij veilig kunnen werken. Deze e-learning is opgezet door Dar, samen met andere afvalbedrijven en het O&O-fonds (opleidings- en ontwikkelingsfondsen voor onder andere afval). Hiervan krijgen zij een certificaat en deze vrijwilligers worden door Dar geregistreerd als gecertificeerd. Op elke inzamelwagen (een voertuig waarmee het afval wordt ingezameld) staan minimaal twee vrijwilligers, de chauffeur is een werknemer van Dar of van een afvalbedrijf waaraan de opdracht is uitbesteed. Als iedereen is aangekomen op de startplaats van de route, overlegt de chauffeur het formulier: Verklaring Veilig Inzamelen Verenigingen aan de vrijwilligers. De vrijwilligers geven hierop aan dat zij de e-learning hebben gevolgd en deze met een voldoende hebben afgerond en dat zij de instructies van de chauffeur zullen opvolgen etc. De chauffeur controleert ook of de vrijwilligers de juiste persoonlijke beschermingsmiddelen aanhebben, zoals veiligheidsschoenen, veiligheidshesjes en het liefst ook handschoenen. Als dit niet het geval is dan dient de chauffeur de vrijwilligers weg te sturen.

Momenteel is het niet geheel duidelijk of Dar aansprakelijk is voor de schade als een vrijwilliger iets overkomt tijdens het inzamelen van oud papier en karton.

‘Op 27 maart 2008 is in Zaandam een vrijwilliger verongelukt nadat hij werd aangereden door de vrachtauto waarin hij met andere vrijwilligers papier had geladen. Het ongeluk gebeurde doordat de truck plotseling achteruit reed in plaats van vooruit.’

Mede door dit krantenbericht ging Dar zich grote zorgen maken over de veiligheid van vrijwilligers tijdens het inzamelen van oud papier en karton en de aansprakelijkheid van Dar.

De vrijwilligers zelf krijgen geen vergoeding voor hun werkzaamheden. De opgehaalde vergoeding komt ten goede van de vereniging. Deze vergoeding wordt niet per uur berekend maar per kilo. Dit betekent dus ook, hoe sneller het papier is opgehaald, hoe eerder zij klaar zijn. Om deze reden wordt door de vrijwilligers ook geprobeerd snel te werken, wat ten koste kan gaan van de veiligheid. Dar probeert de vrijwilligers zo goed mogelijk in te lichten over de manier waarop je veilig oud papier en karton in kan zamelen. Dit doet zij onder andere door de e-learning te laten volgen waarin verschillende veiligheidsaspecten aan bod komen. Daarnaast voorziet zij ook de verenigingen van advies als zij vragen hebben over het inzamelen van oud papier en karton.

Omdat Dar zich zorgen maakt over de veiligheid van de vrijwilligers, is het voor Dar belangrijk om alle mogelijke maatregelen te treffen zodat de vrijwilligers veilig kunnen werken. Daarnaast vraagt zij zich af voor welke gevallen zij aansprakelijk kan worden gesteld. Een voorbeeld daarvan is op grond van art. 7:658 BW. Dar heeft tegenover haar vrijwilligers een zorgplicht. Hoeveel deze reikt en welke maatregelen getroffen moeten worden om aan de zorgplicht te voldoen, komt in dit rapport aan bod. Daarnaast zullen andere vormen van aansprakelijkheid de revue passeren.

1.2 Doelstelling

Op 29 mei 2017 wordt een adviesrapport aangeleverd aan Dar N.V., waarin uiteengezet wordt welke aanbevelingen aan Dar N.V. gedaan worden, binnen de kaders van het Nederlands recht, om haar aansprakelijkheid jegens vrijwilligers zoveel mogelijk te beperken.

1.3 Centrale vraag

Welke aanbevelingen kunnen aan Dar N.V. gedaan worden, binnen de kaders van het Nederlands recht, gelet op de analyse van de huidige afspraken tussen de gemeenten, de verenigingen, de verzekeraar en Dar omtrent de beperking van de aansprakelijkheid van Dar jegens de vrijwilligers van de verenigingen bij het inzamelen van oud papier en karton?

1.4 Deelvragen

1. Welke afspraken zijn er momenteel gemaakt met Dar, de verenigingen, de gemeenten, de verzekeraar en de onderaannemers over het inzamelen van oud papier en karton met vrijwilligers?
2. Wat is het juridisch kader voor de aansprakelijkheid van Dar jegens de vrijwilligers?
3. Waaruit bestaat de zorgplicht op grond van artikel 7:658 BW, gelet op de werkzaamheden van Dar N.V.?
4. Welke veiligheidsmaatregelen neemt Dar momenteel voor de vrijwilligers?
5. Wat zou Dar moeten veranderen om aan de zorgplicht, tegenover de vrijwilligers, te voldoen op grond van art. 7:658 BW?

1.5 Afbakening

De zorgplicht op grond van art. 7:658 BW, dekt een groot deel van de aansprakelijkheid van Dar jegens de vrijwilligers. Doordat art. 7:658 BW neigt naar een risicoaansprakelijkheid, wordt de aansprakelijkheid van Dar beperkt, als er een invulling wordt gegeven aan de zorgplicht van art. 7:658 BW. Grotendeels zal aansprakelijkheid van Dar jegens een vrijwilliger niet slagen indien Dar heeft voldaan aan haar zorgplicht. Om die reden worden een aantal wetsartikelen genoemd waarop aansprakelijkheid van Dar jegens vrijwilligers zou kunnen voortvloeien, maar wordt art. 7:658 BW verder uitgediept.

1.6 Methoden van onderzoek

Voor de eerste deelvraag wordt gebruik gemaakt van een kwalitatief onderzoek in de vorm van een casestudy. Het beleid omtrent de inzameling van oud papier en karton zal worden onderzocht. Ook zal er contact op worden genomen met andere afvalinzamelaars die ook

oud papier en karton inzamelen met behulp van vrijwilligers om te kijken hoe zij de veiligheid van de vrijwilligers waarborgen. Er zullen verschillende interviews worden gehouden met bijvoorbeeld de verzekeraar van Dar en iemand van de uitvoering die de inzamelaars aanstuurt. Daarnaast zullen er verschillende gesprekken worden gevoerd met de relatiebeheerders van de verschillende gemeenten om te kijken wat de verschillende afspraken zijn tussen Dar en de gemeenten. Ook zullen er gesprekken gevoerd worden met een manager van de uitvoering, om te kijken wat de afspraken zijn met de onderaannemers. Daarnaast zullen er verschillende documenten en contracten bekeken worden om te kijken welke afspraken daar in zijn gemaakt. Tot slot zal er een keer worden geobserveerd tijdens de inzameling van oud papier en karton met vrijwilligers, om te kijken hoe dit in praktijk gaat.

Voor de tweede en derde deelvraag staat het recht centraal. Verschillende jurisprudentie en literatuur zullen geanalyseerd worden en toegepast op de werkzaamheden van Dar N.V. Door middel van een kwalitatief onderzoek, zal er gekeken worden of art. 7:658 BW van toepassing verklaard kan worden op de verhouding Dar en vrijwilligers. De parlementaire geschiedenis en de verschillende jurisprudentie zullen hierbij ook een grote rol spelen. Daarnaast zal de Arbeidsomstandighedenregelgeving aan bod komen. Er wordt gekeken of deze (deels) van toepassing is en welke bepalingen er gelden voor Dar.

Deelvragen vier en vijf zullen beantwoord worden aan de hand van een kwalitatief onderzoek in de vorm van een casestudy. Voor de beantwoording van deelvraag vier is het van belang om gesprekken aan te gaan met medewerkers van Dar om het beleid en de genomen veiligheidsmaatregelen in kaart te brengen. Aan de hand van de antwoorden op de vorige deelvragen zal deelvraag vijf beantwoord worden. Er zal gekeken worden wat er in het beleid van Dar veranderd moet worden om aan de zorgplicht van art. 7:658 BW te voldoen tegenover haar vrijwilligers. Het beleid omtrent arbeidsomstandigheden die van toepassing zijn op de vrijwilligers van Dar zal hier geanalyseerd worden.

1.7 Verantwoording

Door een volledige beschrijving te geven van de huidige afspraken die Dar heeft gemaakt met de betrokken partijen ontstaat, er een beeld van de huidige situatie en werkwijze. Dit vormt de richtlijn die aangehouden moet worden bij de rest van het onderzoek. De overige deelvragen kunnen aan de hand van de beantwoording van de eerste deelvraag toegepast worden op de praktijk. Voor de beantwoording van de overige deelvragen is gebruik gemaakt van literatuur, tijdschriftartikelen, de wet en haar parlementaire geschiedenis. Er bestaan verschillende inzichten over de toepassing van art. 7:658 BW op niet-werknemers. Deze meningen zijn vergeleken en er is een conclusie getrokken aan de hand van de situatie die het meest betrekking had op de verhouding tussen alle betrokken partijen en Dar. Tevens is hiervoor een advocaat uit de praktijk geraadpleegd.

De gesprekken met werknemers van Dar hebben plaatsgevonden in alle lagen van de organisatie. Dit omdat ieder verschillende taken heeft bij de inzameling van oud papier en karton. Op deze manier ontstaat er een volledig beeld over de werkzaamheden en hoe deze uitgevoerd (dienen te) worden. Daarnaast zijn ook andere organisaties geraadpleegd om na te gaan hoe zij omgaan met de veiligheid van vrijwilligers waar zij oud papier en karton mee inzamelen in opdracht van Dar. Ook is de NVRD (Koninklijke Vereniging voor afval- en reinigingsmanagement) geraadpleegd om te vragen waar een organisatie (werkzaam in de afvalbranche) op moet letten als zij inzamelen met vrijwilligers.

1.8 Leeswijzer

In het tweede hoofdstuk zal een situatieschets gemaakt worden van de verhoudingen tussen Dar, de gemeenten, onderaannemers, de verzekeraar, de verenigingen en de vrijwilligers. Tevens wordt uiteengezet welke afspraken er gemaakt zijn tussen deze partijen omtrent het inzamelen van oud papier en karton. In het derde hoofdstuk zal het juridisch kader uiteengezet worden. Verschillende vormen van aansprakelijkheid zullen de revue passeren.

Met name art. 7:658 BW wordt hier besproken en de toepassing daarvan op de vrijwilligers. Het vierde hoofdstuk bestaat uit een beschrijving van de zorgplicht die Dar heeft ten aanzien van haar vrijwilligers. Aan de hand van literatuur en jurisprudentie zal worden beschreven waar de zorgplicht uit moet bestaan. In hoofdstuk vijf wordt beschreven welke maatregelen Dar momenteel neemt om de veiligheid van de vrijwilligers te waarborgen. Aan de hand van de risico's die de vrijwilligers kunnen lopen, worden de huidige veiligheidsmaatregelen genomen. Of Dar voldoet aan de wettelijke zorgplicht komt in het zesde hoofdstuk aan bod. Tot slot worden in hoofdstuk zeven de conclusies en aanbevelingen gegeven.

2 Huidige situatie

Om een antwoord te kunnen geven op de centrale vraag is het van belang om eerst de huidige situatie in beeld te krijgen. In dit hoofdstuk wordt allereerst een situatiebeschrijving gegeven van de werkwijze van Dar met de vrijwilligers van de verenigingen om papier op te halen. Daarna wordt er uiteengezet wat de verhoudingen tussen Dar en de andere partijen zijn. Vervolgens worden de afspraken beschreven die zijn gemaakt tussen Dar en de gemeenten, de onderaannemers, de verzekeraar en de vereniging met haar vrijwilligers. Verder worden de risico's in kaart gebracht welke de vrijwilligers lopen tijdens het inzamelen van oud papier en karton. Tot slot zal het hoofdstuk worden afgesloten met een conclusie.

2.1 Situatiebeschrijving

Dar is een organisatie die in opdracht werkt van een aantal gemeenten. Deze gemeenten zijn: Berg en Dal, Beuningen, Druten, Heumen, Nijmegen en Wijchen. Zij beschikken over alle aandelen van Dar. Dar voert werkzaamheden uit op het gebied van afvalbeheer en beheer openbare ruimte, ook voor particulieren, organisaties en instellingen. Naast afvalinzamelaar is zij ook adviseur, gladheidbestrijder, riool- en kolkenreiniger, ongediertebestrijding en terrein- en straatreiniger.

Doordat de aandelen in handen zijn van de bovenstaande gemeenten, betekent het dat Dar opdrachten uitvoert van de gemeenten en ook naar hun wensen moet handelen. Dar heeft een adviserende rol ten aanzien van het gemeentelijke afvalbeleid. De gemeenten werken samen met Dar, maar de beslissing van de gemeenten is bindend. Dit zorgt ervoor dat Dar verschillende dienstverleningsovereenkomsten en afspraken heeft per gemeente. Tevens is gebleken uit gesprekken met de relatiebeheerders van de gemeenten dat de werkzaamheden van Dar worden inbesteed. Op grond van de Aanbestedingswet 2012 is de gemeente een aanbestedende dienst en moet haar overheidsopdrachten aanbesteden. Doordat alle aandelen van Dar in handen zijn van een aantal gemeenten, kunnen de gemeenten haar aanbestedingstaken aan Dar opdragen. Door gesprekken met relatiebeheerders van Dar is duidelijk geworden dat de gemeenten willen dat Dar 35% van haar taken uitbestedt door middel van Europese aanbesteding.¹ Momenteel zijn de verschillende gemeenten en Dar in overleg, of deze aanbestedingstaak nog wel aan Dar overgelaten moet worden. Dit omdat Dar zelf de werkzaamheden goedkoper kan uitvoeren dan dat zij de werkzaamheden kan uitbesteden. Daarbij is het wel van belang om op te merken dat Dar niet genoeg voertuigen en werknemers heeft om alle huidige werkzaamheden zelf uit te voeren. Dit betekent dat Dar dan zal moeten groeien of toch de werkzaamheden moet uitbesteden (boven een bepaald bedrag, door aanbesteding).

Gebaseerd op een jarenlange traditie waarbij de verenigingen oud papier en karton ophalen, willen de gemeenten, vanuit een maatschappelijke gedachte, dat Dar deze inzameling met verenigingen organiseert. Bij het ophalen van oud papier en karton krijgen de verenigingen een vergoeding per kilo. Deze wordt uitbetaald door Dar aan de gemeente (die het aan de vereniging verstrekt) of rechtstreeks aan de vereniging. De gemeenten stellen een vergoeding vast waar de verenigingen recht op hebben, die per kilo zal worden uitbetaald. Elke vereniging heeft meerdere vrijwilligers. Deze vrijwilligers moeten veiligheidsinstructies kennen voordat ze mee mogen werken aan de inzameling. Dar zorgt ervoor dat er een lijst bijgehouden wordt met alle vrijwilligers die de e-learning hebben gevolgd. De vrijwilligers die de e-learning hebben behaald, dienen dit door te geven aan Dar, die deze vervolgens opneemt in een lijst met gecertificeerde vrijwilligers. Dar heeft momenteel een lijst met meer dan 1300 vrijwilligers die de e-learning 'Goed op Weg' met een voldoende hebben afgerond. Deze lijst bestaat uit de vrijwilligers van de verenigingen waar Dar mee samenwerkt en de vrijwilligers die in opdracht van Dar, met SUEZ en REMONDIS oud papier en karton inzamelen.

¹ 'Aanbestedingsplicht', *Pianoo.nl* 26 april 2017.

In de gemeenten Berg en Dal (Millingen), Heumen en Nijmegen wordt het oud papier en karton ingezameld met behulp van een voertuig en een chauffeur van Dar. In de gemeenten Beuningen, Druten en Berg en Dal (Groesbeek) wordt het inzamelen van oud papier en karton door Dar uitbesteed aan afvalinzamelaar SUEZ. Zij zorgen in dat geval voor een voertuig en een chauffeur. Hetzelfde geldt voor de gemeenten Berg en Dal (Beek-Ubbergen) en Wijchen, echter worden de werkzaamheden uitbesteed aan de afvalinzamelaar REMONDIS. Deze afvalinzamelaars lopen dan de route met de vrijwilligers van de verenigingen die door Dar worden aangewezen.

2.2 Verhoudingen

De gemeenten zijn aandeelhouders van Dar. Door middel van een investeringsovereenkomst worden de diensten van Dar ingekocht door de gemeenten. Deze overeenkomst is ook de basis voor de dienstverleningsovereenkomsten (zie bijlage 1 figuur 1) tussen Dar en de verschillende gemeenten. Dar is opdrachtgever van de afvalinzamelaars SUEZ en REMONDIS, op basis van aanbesteding (zie bijlage 1 figuur 2). Dit is gebaseerd op art. 7:400 BW. SUEZ en REMONDIS verplichten zich tot het uitvoeren van werkzaamheden die anders zijn dan het tot stand brengen van een werk van stoffelijke aard, het bewaren van zaken, uitgeven van werken of het vervoeren of doen vervoeren van personen of zaken. Het tot stand brengen van een werk van stoffelijke aard is bijvoorbeeld het laten maken van een bepaald product, een stoel of tafel. Onder het bewaren van zaken valt bijvoorbeeld het opslaan van goederen. Het uitgeven van werken komt vaak voor bij uitgevers die boeken uitgeven. Het vervoeren van personen of zaken houdt in, een taxi of transportbedrijf. Doordat oud papier en karton inzamelen niet valt onder bovengenoemde werkzaamheden, kan er gesproken worden van een overeenkomst van opdracht.² In het geval van Berg en Dal (Millingen), Heumen en Nijmegen voert Dar zelf de opdracht uit met haar vrijwilligers. In het geval van de gemeenten Berg en Dal (Beek-Ubbergen en Groesbeek) Beuningen, Druten en Wijchen worden de werkzaamheden uitgevoerd in opdracht van Dar, door SUEZ of REMONDIS. Dar blijft in deze gemeenten opdrachtgever van de verenigingen, enkel worden de werkzaamheden in de praktijk uitgevoerd door SUEZ of REMONDIS.

2.3 Huidige afspraken

Dar heeft per gemeente min of meer gelijke afspraken opgenomen in de dienstverleningsovereenkomsten. Ook met de onderaannemers zijn verschillende contracten afgesloten. Met de verenigingen zijn mondelinge afspraken gemaakt. Deze afspraken komen per vereniging redelijk overeen, dit verschil ligt ook aan de verschillende afspraken die gemaakt zijn met de gemeenten.

2.3.1 Gemeenten

Zoals eerder genoemd, voert Dar haar werkzaamheden uit voor de gemeenten op grond van dienstverleningsovereenkomsten. De afspraken tussen Dar en de verschillende gemeenten verschillen over het inzamelen van oud papier en karton. De afspraken over het inzamelen van oud papier en karton die overeenkomen zijn hieronder opgesomd:

- er mag gebruik worden gemaakt van onderaannemers;
- de Arboregelgeving en de wegenverkeerswet moeten tijdens het uitvoeren van de werkzaamheden in acht worden genomen;
- Dar stelt een voertuig en een chauffeur ter beschikking voor het inzamelen van oud papier en karton;
- Dar onderhoudt contacten met verenigingen;
- Dar zorgt voor een veiligheidsinstructie voor de beladers;

² Nijland in: *GS Bijzondere overeenkomsten*, art 7:400 BW aant A. (online, bijgewerkt 25 mei 2016).

- de vereniging moet zorgen voor voldoende beladers. Indien dit niet lukt, dienen zij dit aan te geven en Dar zorgt dan dat er medewerkers worden ingezet.

Het verschilt hoe de kosten daarvan in rekening worden gebracht. Bij sommige gemeenten worden deze kosten verrekend met de vergoeding die aan de gemeente betaald wordt. Bij anderen worden de kosten verrekend met de vergoeding die direct aan de verenigingen worden uitbetaald. Enkel bij de gemeente Wijchen is daarvoor een bedrag van €45,- per uur per medewerker opgenomen.

Vooraf gemeente Nijmegen verschilt in de afspraken die gemaakt worden met Dar over het inzamelen van oud papier en karton. Onder andere wordt er benoemd dat er contracten zijn tussen Dar en de verenigingen. Ook wordt erin benoemd dat Dar jaarlijks een instructie verzorgt en eens in de vijf jaar een opfriscursus verzorgt voor de vrijwilligers. Daarnaast is opgenomen dat alle vrijwilligers die de instructie hebben bijgewoond een 'oud papier pas' krijgen met naam en pasfoto. Na gesprekken met de relatiebeheerder van de gemeente Nijmegen, is gebleken dat deze afspraken in de praktijk niet worden uitgevoerd.

Verder wordt er in gemeente Wijchen nog geen gebruik gemaakt van minicontainers. Minicontainers zijn containers met een maximale inhoud van 240 liter. Bewoners van de verschillende gemeenten kunnen hier hun oud papier en karton in verzamelen en op een aangegeven dag de container aanbieden. Het oud papier en karton wordt nog ingezameld door het aanbieden van los oud papier en karton. Het is de bedoeling dat in september 2017 de minicontainers ook in gemeente Wijchen worden verstrekt aan de bewoners.

2.3.2 Onderaannemers

De afspraken met de onderaannemers SUEZ en REMONDIS zijn gebaseerd op aanbestedingsdocumenten. Dar en de onderaannemers zijn gebonden aan een overeenkomst van opdracht. REMONDIS voert de werkzaamheden uit wat betreft het inzamelen van oud papier en karton in de gemeenten Berg en Dal (Beek-Ubbergen) en Wijchen. De werkzaamheden zijn gebaseerd op een mailconversatie en MARN aanbestedingsdocumenten (van eerdere aanbestedingen uit 2012). In de gemeenten Beuningen, Druten en Berg en Dal (Groesbeek) worden de werkzaamheden uitgevoerd door SUEZ. De afspraken van gemeenten Beuningen komen voort uit het aanbestedingsdocument uit 2015 met een looptijd tot 2018. Voor de gemeenten Druten en Berg en Dal (Groesbeek) komen de afspraken voort uit een opdrachtbevestiging uit 2016. Hierin staat vermeld dat de werkzaamheden verlengd worden voor het jaar 2017 wat betreft het ophalen van oud papier en karton.

In de algemene eisen van het aanbestedingsdocument van Beuningen is opgenomen waar SUEZ zich aan moet houden bij het inzamelen van oud papier en karton (zie bijlage 2). Er wordt vanuit gegaan dat deze eisen ook gelden voor REMONDIS. Onder andere staat hierin opgenomen dat zij dit moeten uitvoeren met behulp van verenigingen. Ook staat bij 2.1 van de algemene eisen genoemd dat SUEZ zich moet houden aan de arbocatalogus van de afvalbranche. In de algemene eisen is ook opgenomen dat de opdrachtnemer erop toeziet dat de vrijwilligers van de verenigingen de instructies ten aanzien van de veiligheid in acht nemen, de wettelijk voorgeschreven beschermende bedrijfskleding en eventuele andere beschermingsmiddelen dragen, zich correct en klantvriendelijk gedragen ten opzichte van het publiek, werkzaamheden vrij verrichten van alcohol en andere verdovende middelen die het werkgedrag kunnen beïnvloeden en een minimale leeftijd van achttien jaar hebben.

Daarnaast is opgenomen in de algemene eisen van de aanbesteding dat de opdrachtnemer met de vrijwilligers van de vereniging communiceert over de inzamelwijze, veiligheidsaspecten, acceptatiebeleid, vreemde stoffen en andere relevante zaken. Indien er problemen zijn tussen de opdrachtnemer (SUEZ) en de verenigingen dan wordt dit mondeling en schriftelijk gemeld aan de opdrachtgever (Dar). Tevens behoort SUEZ een ongevallenverzekering af te sluiten voor de vrijwilligers van de verenigingen, een bewijs

hiervan moet worden overlegd aan Dar. De opdrachtnemer verstrekt de veiligheidsschoenen aan de vrijwilligers van de verenigingen en zorgt ervoor dat deze gedragen worden door de vrijwilligers tijdens de inzameling. Indien er wordt ingezameld met minicontainers, verstrekt Dar de veiligheidsschoenen. Het is aan SUEZ om ervoor te zorgen dat deze schoenen worden gedragen door de vrijwilligers tijdens de inzameling. Tevens is er een bepaling opgenomen in de algemene eisen dat SUEZ moet zorgen voor de veiligheid van de vrijwilligers van de verenigingen, zij moeten hiervoor ook worden geïnformeerd en geïnstrueerd. Er moet specifiek in het arbo- en veiligheidsplan worden aangegeven op welke manier invulling wordt gegeven aan de veiligheid van de vrijwilligers. Bij onenigheid of meningsverschillen tussen SUEZ en de verenigingen, moet er contact opgenomen worden met Dar. De beslissing van Dar is hierbij bindend. Als een vereniging, al dan niet tijdelijk, niet in staat is om de inzameling uit te voeren, dient de opdrachtnemer de inzameling van deze route met eigen personeel te verzorgen.

Uit een opdrachtbevestiging d.d. 3 oktober 2016, heeft SUEZ te kennen gegeven dat zij zal 'zorgdragen voor de continuering van de werkzaamheden omtrent het inzamelen van oud papier en karton voor de gemeenten Berg en Dal (Groesbeek) en Druten'. Het contract is met deze bevestiging verlengd voor het jaar 2017, met inachtneming van enkele uitgangspunten en/of voorwaarden.

In het geval van de gemeente Berg en Dal (Beek-Ubbergen) en Wijchen worden de werkzaamheden uitbesteed aan REMONDIS. Dit is eerder gebeurd op grond van aanbesteding. Aan de hand van een mailconversatie tussen REMONDIS en Dar zijn de werkzaamheden verlengd voor het jaar 2017. De afspraken uit de eerdere aanbesteding zijn van overeenkomstige toepassing op de werkzaamheden die momenteel worden uitgevoerd. Dit blijkt niet zozeer uit de mailconversatie, echter de heer Frederiks (manager uitvoering) stond hiervoor in. In het aanbestedingsdocument van voorgaande jaren staat hetzelfde bestek als wat er is bepaald in het huidige aanbestedingsdocument van Beuningen (zie bijlage 2).

2.3.3 Verzekeraar

Dar heeft ten behoeve van haar werknemers en vrijwilligers een aansprakelijkheidsverzekering voor bedrijven (AVB) afgesloten. Hierin is verzekerd: 'de aansprakelijkheid van de verzekerde tegenover derden in verband met een handelen of nalaten in de verzekerde hoedanigheid zoals omschreven in de polis en conform de van toepassing verklaarde voorwaarden en rubrieken'. Indien Dar aansprakelijk wordt gesteld voor schade die is ontstaan door een handelen of nalaten van Dar, is zij hiervoor niet verzekerd. Wel is zij verzekerd voor aansprakelijkheid van ondergeschikten die opzettelijk schade veroorzaken, mits Dar voor deze opzettelijke schade geen verwijt betreft.

Indien Dar aansprakelijk wordt gesteld, of zich er een omstandigheid voordoet waaruit aansprakelijkheid kan voortvloeien, dient Dar hiervan een melding te doen aan de verzekeraar. Dar dient alle medewerking te verlenen aan de verzekeraar en alle informatie en bescheiden te verstrekken die van belang zijn voor de beoordeling van de uitkeringsplicht. Indien Dar deze handelingen niet nakomt, en de verzekeraar daardoor in zijn belangen is benadeeld, dan kunnen er geen rechten worden ontleend aan de verzekering. Als Dar heeft nagelaten om maatregelen te treffen ter voorkoming of vermindering (en de belangen van de verzekeraar worden daardoor geschaad) van de schade is de vergoeding van de schade niet gedekt. Elk recht op uitkering van de schade vervalt als Dar of een andere verzekerde met opzet de verzekeraars probeert te misleiden.

Tevens is een bepaling opgenomen dat als Dar bewust in strijd handelt met of nalaat een van overheidswege gegeven voorschrift over arbeidsomstandigheden, deze aanspraken niet verzekerd zijn.

Ook is er een collectieve ongevallenverzekering afgesloten voor de medewerkers van Dar en haar vrijwilligers, zzp'ers en uitzendkrachten, die in opdracht van Dar werkzaamheden uitvoeren. Voor het onderzoek is deze verzekering het meest van belang. De verzekerden dienen tussen de 13 en 75 jaar oud te zijn en moeten in Nederland woonachtig zijn. Uitgesloten worden hierbij ongevallen die ontstaan zijn door opzet of roekeloosheid, met goedvinden van of door uitlokking door Dar, door de verzekerden of door de mensen die uiteindelijk de uitkering krijgen bij overlijden van een verzekerde. De vrijwilligers hebben een beperkte dekking. Hiermee wordt bedoeld dat de verzekering alleen de schade dekt, die de verzekerde is overkomen tijdens het verrichten van werkzaamheden in opdracht van verzekeringnemer.

Bij deze verzekering zijn een aantal bepalingen opgenomen waar Dar en de verzekerden zich aan moeten houden omdat anders het recht op uitkering bij een ongeval of overlijden vervalt. Hierin staat beschreven dat als een verzekerde een ongeval heeft gehad, hij dit zo spoedig mogelijk, maar in ieder geval binnen drie maanden moet melden aan de verzekeraar. Ook dient hij zich zo spoedig mogelijk onder geneeskundige behandeling te laten stellen, te laten onderzoeken op verzoek van verzekeraar, alle gegevens te verstrekken en alle vragen naar waarheid te beantwoorden en de verzekeraar op de hoogte te stellen indien er enige sprake is van herstel. Dar dient ervoor te zorgen als verzekeringnemer, dat de verzekerde bovenstaande verplichtingen zo goed mogelijk nakomt. Ook dient zij nadere gegevens te verstrekken en te verifiëren. Ook moet Dar de verzekeraar inlichten als zij bedrijfsactiviteiten gaan uitvoeren waarbij het ongevallenrisico wordt verhoogd.

Daarnaast vervalt het recht van uitkering ook als er binnen twaalf maanden een dagvaarding aanhangig is gemaakt (bij rechtbank Amsterdam), nadat een verzoek tot uitkering van schadevergoeding door de verzekeraar is geweigerd. Na verloop van vijf jaar, sinds ongevaldatum (mits er geen procedure aanhangig is gemaakt), in geval van weigering van de nabestaanden om een medisch onderzoek te laten verrichten of als er in geval van blijvende invaliditeit geen geschil aanhangig is gemaakt bij de arbiter binnen drie maanden, dan vervalt elk recht op uitkering van de schade ook.

Verder is in de algemene eisen van aanbesteding opgenomen dat SUEZ en REMONDIS een ongevallenverzekering dienen af te sluiten ten aanzien van de vrijwilligers. Hiervan dienen zij een bewijs te overleggen aan Dar. Ook moet er een arbo- en veiligheidsplan worden overlegd aan Dar. Beide documenten zijn momenteel niet bekend bij Dar. De reden hiervoor is dat de afspraken omtrent aanbesteding via een opdrachtbevestiging (SUEZ) en een mailconversatie (REMONDIS) is verlengd. Daardoor zijn er geen bewijzen van een verzekering overlegd en ook geen nieuw arbo- en veiligheidsplan aangeleverd.

Tevens is er een WEGAS-verzekering afgesloten. Dit is een verzekering ten behoeve van ongevallen die plaatsvinden tijdens verkeersdeelname. Na een mailconversatie met de verzekeraar van Dar, bleek dat de vrijwilligers ook zijn meeverzekerd omdat het inzittenden kunnen zijn van het inzamelvoertuig, mits er een overeenkomst is gesloten. Na een interview met de heer S. Vermeulen van de verzekeraar (zie bijlage 3), zijn een aantal dingen duidelijk geworden. Er moet wel sprake zijn van werkverkeer, dit wil dus zeggen tijdens het inzamelen van oud papier en karton. In het interview maakte de heer Vermeulen duidelijk, dat het niet verplicht is om een overeenkomst te hebben met de vrijwilligers en Dar, maar dat dit het wel makkelijker maakt om te bewijzen dat de betreffende werkzaamheden destijds werden uitgevoerd door een vrijwilliger. Het is ook voldoende als er enkel een contract wordt gesloten met de vereniging en hiervoor is geen specifieke bepaling voor nodig.

2.3.4 Vereniging met vrijwilligers

De afspraken die met de verenigingen zijn gemaakt over het ophalen van oud papier en karton zijn enkel mondeling. Door een interview met de heer van Haren, papiercoördinator en werkzaam in de uitvoering bij de afdeling inzameling, is duidelijk geworden hoe de

vrijwilligers het oud papier en karton inzamelen (zie bijlage 4). Daarnaast zijn er oude contracten, waar gebruik van werd gemaakt tot 2014, waar enige afspraken uit gehaald kunnen worden. Ook zijn er gesprekken gehouden met de verschillende relatiebeheerders van de verschillende gemeenten om zo de afspraken met de verenigingen in kaart te brengen. Dar stelt een voertuig met een chauffeur ter beschikking om de route van oud papier en karton te lopen. In het geval dat de inzamelroute wordt gereden door een andere afvalinzamelaar, stelt SUEZ of REMONDIS het voertuig en een chauffeur ter beschikking. Elke vereniging heeft een vaste route die zij rijdt. Voor elke inzamelwagen is het verplicht dat er minimaal twee vrijwilligers als beladers zijn aangesteld. Als de vrijwilligers zijn aangekomen bij de startplaats dan wordt door de chauffeur het formulier: Verklaring Veilig Inzamelen Verenigingen overhandigd aan de vrijwilligers. Hierop geven de vrijwilligers hun persoonsgegevens aan en bevestigen dat zij minimaal 18 jaar oud zijn, de e-learning met een voldoende hebben afgerond, de aanwijzingen van de chauffeur zullen opvolgen enz. (zie bijlage 5). Deze formulieren worden door de chauffeur bewaard en afgegeven bij personeelszaken. Eens in de maand wordt er steekproefsgewijs gecontroleerd door de papiercoördinator, of de namen op de formulieren ook overeenstemmen met de lijst van personen die daadwerkelijk een certificaat hebben behaald.

Indien er niet voldoende vrijwilligers bij de route zijn op komen dagen, moet de leidinggevende, die op dat moment dienst heeft, worden gebeld die een uitzendkracht moet regelen, zodat de route alsnog gelopen kan worden. Enkel in de dienstverleningsovereenkomst tussen Dar en de gemeente Wijchen is opgenomen dat een uitzendkracht €45,- per uur kost. In de praktijk wordt bij de rest van de verenigingen dit bedrag ook verrekend, echter staat dit nergens schriftelijk vermeld. Daarnaast worden aan de verenigingen ook persoonlijke beschermingsmiddelen verstrekt, zoals een veiligheidshesje en veiligheidsschoenen. Per vereniging worden van ieder tien geleverd, ongeacht de hoeveelheid vrijwilligers van verenigingen die de e-learning hebben afgerond. Als de route is gelopen, gaat de chauffeur het oud papier en karton lossen. Ook als de inzamelwagen tussentijds vol zit, wordt er tijdens de route gelost. Dit doet de chauffeur zonder de vrijwilligers. De chauffeur krijgt een weegbon waar het aantal kilo's op staat vermeld. De gemeente stelt jaarlijks een vergoeding vast waar de vereniging recht op heeft voor het aantal kilo dat zij heeft ingezameld. Op basis daarvan, wordt een bedrag overgemaakt van Dar naar de verenigingen, of van Dar naar de gemeente (die het weer uitkeert aan de verenigingen).

2.4 Risico's

In de Arbocatalogus Afvalbranche (opgesteld door Stichting Arbocatalogus Afvalbranche) zijn per activiteit binnen de afvalbranche de risico's beschreven en de maatregelen om de risico's te beperken. Hier zal in paragraaf 4.4 verder op worden ingegaan. Oud papier en karton inzamelen valt onder het tabblad inzamelen huishoudelijk afval. De risico's waar de vrijwilligers mee te maken kunnen krijgen zijn: fysieke belasting, vallen en beknellen, verkeer en omgeving en weersomstandigheden. Bij het in- en uitstappen van een cabine bestaat valgevaar. Iemand kan een trede missen, zich verstappen of ergens over struikelen. Dit kan direct leiden tot verwondingen, zoals verstuikingen of breuken.³ Daarnaast bestaat er ook valgevaar bij het gebruik maken van de treeplank. Een treeplank is een opstapplank die je niet kan uitklappen, aan de achterkant van de inzamelwagen, waar afvalinzamelaars op plaatsnemen als er een klein stuk gereden moet worden. Tevens lopen de vrijwilligers het risico om aangereden te worden omdat zij werkzaam zijn op de openbare weg.⁴

³ 'Inzamelen huishoudelijk afval' Stichting Arbocatalogus Afvalbranche 21 maart 2017, arbocatalogus-afvalbranche.nl (zoek op: inzamelen huishoudelijk afval, klik op: in- en uitstappen).

⁴ 'Inzamelen huishoudelijk afval' Stichting Arbocatalogus Afvalbranche 21 maart 2017, arbocatalogus-afvalbranche.nl (zoek op: inzamelen huishoudelijk afval, klik op: verkeer en omgeving).

Uit de RI&E 2014 (Risico-Inventarisatie & Evaluatie), die door Dar is opgesteld en is goedgekeurd door DB Arbo Advies B.V. arbeidshygiënist en geregistreerde veiligheidsdeskundige, blijken ook nog enkele aanbevelingen die Dar kan verwerken in hun proces. Deze risico-inventarisatie is opgesteld voor beladers van een voertuig om het afval in te zamelen. Doordat vrijwilligers ook als beladers kunnen worden gezien in de uitoefening van hun werkzaamheden, zijn de risico's die in de inventarisatie worden genoemd, ook van toepassing op de vrijwilligers. Uit de inventarisatie bleek dat er meer aandacht besteedt mag worden aan voorlichting over valgevaar en hoe personeel veilig kan werken, aan of naast de weg. Uit de RI&E 2014 Inzameling & Transport (zie bijlage 6) blijken meerdere risico's die tevens van toepassing zijn op de vrijwilligers. Hier wordt in hoofdstuk vijf verder op ingegaan.

2.5 Conclusie

De verschillende gemeenten zijn aandeelhouder en opdrachtgever van Dar op grond van een dienstverleningsovereenkomst. Dar besteedt in sommige gemeenten (of delen daarvan) haar werkzaamheden wat betreft het inzamelen van oud papier en karton, uit aan SUEZ en REMONDIS op grond van aanbesteding. Deze afvalinzamelaars halen dan het oud papier en karton op met de vrijwilligers die via Dar worden aangeleverd. De vele vrijwilligers die oud papier en karton inzamelen, lopen diverse risico's tijdens het uitvoeren van hun werkzaamheden. Dit zijn risico's zoals fysieke belasting, vallen en beknellen, verkeer en omgeving en weersomstandigheden.

De afspraken die gemaakt zijn tussen Dar en de gemeenten over het inzamelen van oud papier en karton komen redelijk overeen. Enkel gemeente Nijmegen heeft verschillen ten aanzien van de andere gemeenten. Wat betreft de afspraken tussen Dar en SUEZ en Dar en REMONDIS, kan er geconcludeerd worden dat deze afspraken hetzelfde zijn. Bij elk aanbestedingsdocument (of verlenging daarvan) wordt uitgegaan van dezelfde algemene eisen. Hierin komt naar voren dat Dar de regie in handen blijft houden wat betreft de veiligheid van de vrijwilligers, doordat Dar veel eisen stelt aan hoe SUEZ en REMONDIS de veiligheid dienen te waarborgen. Daarnaast is de beslissing van Dar bindend ten aanzien van geschillen tussen de onderaannemers en Dar.

Er is een aansprakelijkheidsverzekering voor bedrijven, een ongevallenverzekering en een WEGAS-verzekering afgesloten voor de vrijwilligers. Dar is goed verzekerd mits zij haar medewerking verleent aan de verzekeraar en zorgt dat zij geen verwijt betreft bij ontstane schade. Tot slot zijn de afspraken die tussen Dar en de verenigingen zijn gemaakt enkel mondeling. Elke vereniging heeft een vaste route die gereden moet worden. Door het formulier dat de vrijwilligers bij aanvang moeten invullen en afgeven aan de chauffeur, wordt gecontroleerd of zij de e-learning hebben gevolgd en of zij minstens achttien jaar zijn enz. Tevens wordt dit nog eens steekproefsgewijs gecontroleerd door personeelszaken van Dar.

3 Wettelijk kader

In dit hoofdstuk wordt gezien of de zorgplicht van art. 7:658 BW van toepassing kan worden verklaard op Dar jegens de vrijwilligers. Eerst zullen enkele andere artikelen worden besproken omtrent aansprakelijkheid. Daarna zal gemotiveerd worden op basis van jurisprudentie en literatuur waarom de zorgplicht van art. 7:658 BW van toepassing kan worden verklaard. Vervolgens zal worden uitgelegd wat de eigen schuld inhoudt. Tot slot zal het hoofdstuk worden afgesloten met een conclusie.

3.1 Overige artikelen aansprakelijkheid

Om een organisatie, waar men werkzaamheden uitvoert, aansprakelijk te stellen voor schade, bestaan er verschillende wetsartikelen op grond waarvan de schade verhaald kan worden.

3.1.1 Onrechtmatige daad

Indien de vrijwilliger schade heeft geleden kan zij proberen haar schade te verhalen op Dar op grond van art. 6:162 BW. Dit is een onrechtmatige daad. De organisatie moet dan wel onzorgvuldig gehandeld hebben. In dat artikel is de volgende tekst opgenomen:

Lid 1: Hij die jegens een ander een onrechtmatige daad pleegt, welke hem kan worden toegerekend, is verplicht de schade die de ander dientengevolge lijdt, te vergoeden.

Lid 2: Als onrechtmatige daad worden aangemerkt een inbreuk op een recht en een doen of nalaten in strijd met een wettelijke plicht of met hetgeen volgens ongeschreven recht in het maatschappelijk verkeer betaamt, een en ander behoudens de aanwezigheid van een rechtvaardigingsgrond.

Lid 3: Een onrechtmatige daad kan aan de dader worden toegerekend, indien zij te wijten is aan zijn schuld of aan een oorzaak welke krachtens de wet of de in het verkeer geldende opvattingen voor zijn rekening komt.'

Er kan gedacht worden aan een gebrek tijdens het aanstellen, begeleiden of instrueren van de vrijwilliger. Als een vrijwilliger wordt ingezet, die niet dezelfde vaardigheden bezit als een werknemer, kan je jezelf afvragen of het zorgvuldig is van de werkgever om vrijwilligers voor die taak in te zetten. Een organisatie die zonder verdere eisen vrijwilligers inzet, waar normaal enkel werknemers te werk worden gesteld, zal onzorgvuldigheid en daarmee aansprakelijkheid, eerder worden aangenomen.⁵

3.1.2 Schadevergoeding opdrachtnemer

Artikel 7:406 BW is geschreven voor een overeenkomst van opdracht. De verhouding tussen Dar en de verenigingen zou gezien kunnen worden als een overeenkomst van opdracht. Art. 7:400 BW omschrijft wat een overeenkomst van opdracht is en daarin staat het volgende opgenomen:

Lid 1: De overeenkomst van opdracht is de overeenkomst waarbij de ene partij, de opdrachtnemer, zich jegens de andere partij, de opdrachtgever, verbindt anders dan op grond van een arbeidsovereenkomst werkzaamheden te verrichten die in iets anders bestaan dan het tot stand brengen van een werk van stoffelijke aard, het bewaren van zaken, het uitgeven van werken of het vervoeren of doen vervoeren van personen of zaken.

Lid 2: De artikelen 401-412 zijn, onverminderd artikel 413, van toepassing, tenzij iets anders voortvloeit uit de wet, de inhoud of aard van de overeenkomst van opdracht of van een andere rechtshandeling, of de gewoonte.'

⁵ Boom, AV&S 2004/5, p. 191-198.

Zoals te zien is, is het niet verplicht om loon te betalen of een tegenprestatie te vragen bij een overeenkomst van opdracht. Dit blijkt ook uit de tekst en commentaar van dit artikel.⁶ Daarnaast blijkt uit lid 2, dat de artikelen 7:401- 412 BW van regelend recht zijn, er kan dus vanaf geweken worden, indien er tussen opdrachtgever en opdrachtnemer andere dingen worden afgesproken. Als bepaalde afspraken niet zijn geregeld, bijvoorbeeld afspraken omtrent de opzegging, geldt de wet. Ook moeten de bepalingen soepel worden gehanteerd, omdat er veel verschillende soorten opdrachten bestaan.⁷ In art. 7:406 BW is het volgende opgenomen:

'Lid 1: De opdrachtgever moet aan de opdrachtnemer de onkosten verbonden aan de uitvoering van de opdracht vergoeden, voor zover deze niet in het loon zijn begrepen.

Lid 2: De opdrachtgever moet de opdrachtnemer de schade vergoeden die deze lijdt ten gevolge van de hem niet toe te rekenen verwezenlijking van een aan de opdracht verbonden bijzonder gevaar. Heeft de opdrachtnemer in de uitoefening van zijn beroep of bedrijf gehandeld, dan geldt de vorige zin slechts, indien dat gevaar de risico's welke de uitoefening van dat beroep of bedrijf naar zijn aard meebrengt, te buiten gaat. Geschiedt de uitvoering van de opdracht anderszins tegen loon, dan is de eerste zin slechts van toepassing, indien bij de vaststelling van het loon met het gevaar geen rekening is gehouden.'

De rechtbank heeft overwogen dat als er sprake is van een opdracht, art. 7:658 BW niet van toepassing is omdat de bijzondere regeling van 7:406 BW daaraan in de weg staat. Door Hartlief en Loos is deze uitspraak bestreden, doordat er geen exclusiviteit werd beoogd en de afdeling van regelend recht is.⁸ Doordat de opdrachtnemer in dit geval de vereniging zou zijn en niet de vrijwilliger, kan de vrijwilliger niet rechtstreeks via dit artikel Dar aansprakelijk stellen. Van belang hierbij is wel, dat de vereniging Dar eventueel wel aansprakelijk zou kunnen stellen voor schade van de vrijwilliger op grond van dit artikel. Of dit slaagt, is afhankelijk van de omstandigheden van de situatie.

3.1.3 Goed werkgeverschap

Om aanspraak te kunnen maken op art. 7:611 BW, dient er sprake te zijn van een werkgever en een werknemer. De schade die bij een geslaagd beroep op art. 7:611 BW in dat geval vergoedt dient te worden, is de schade die is ontstaan uit een ongeval van de werknemer die niet in de uitoefening van de werkzaamheden heeft plaatsgevonden, maar wel samenhangt met de arbeidsovereenkomst. Dit kan bijvoorbeeld gaan om een verplicht bedrijfsuitje buiten werktijd. Daarnaast wordt ook een gedeelte van de schade vergoed indien de werkgever geen (of geen goede) verzekering heeft afgesloten. Een geslaagd beroep op dit artikel zorgt er voor dat de schade die is ontstaan wegens het ontbreken van de verzekering, wordt vergoed.⁹

Omdat dit artikel spreekt over enkel een werkgever en werknemer, kan er in de verhouding Dar en vrijwilligers hiervan niet gesproken worden. Dar is geen werkgever van de vrijwilligers omdat bij een arbeidsverhouding loon als vereiste wordt gesteld. Er wordt enkel een vergoeding verstrekt die ten goede komt aan de verenigingen en niet aan de vrijwilligers. Er kan hier dus niet worden gesproken van loon. Wel is er sprake van een ondergeschiktheidsverhouding doordat de vrijwilligers van de verenigingen zich verplicht hebben om instructies van Dar op te volgen. De vrijwilligers dienen de werkzaamheden uit te

⁶ Castermans & Krans, in: T&C BW op art. 7:400 BW (online, laatst bijgewerkt op 15 februari 2017).

⁷ Kamerstukken II 1982/83, 17 779, 3, p.3 (MvT).

⁸ Lindenbergh & Schneider, TAP 2009 3/3, p.22-32.

⁹ Loonstra & Zondag 2015, p. 603.

voeren op de manier zoals Dar ze heeft voorgeschreven.¹⁰ Ook dienen zij te luisteren naar de instructies en aanwijzingen van de chauffeur. In het geval dat de vrijwilligers oud papier en karton ophalen met een andere afvalinzamelaar, SUEZ of REMONDIS, heeft Dar nog steeds het instructierecht. SUEZ en REMONDIS voeren de werkzaamheden uit aan de hand van de eisen die Dar heeft gesteld. In geval van schade kunnen de vrijwilligers geen beroep doen op art. 7:611 BW.

3.2 Zorgplicht

Uit art. 7:658 BW vloeit een zorgplicht voort voor de werkgever ten aanzien van zijn werknemers. De werknemer kan de werkgever aansprakelijk stellen voor geleden schade wegens een bedrijfsongeval of een beroepsziekte. Lid 1 van dit artikel omschrijft de zorgplicht van de werkgever. Het volgende is opgenomen:

Hij is verplicht 'de lokalen, werktuigen en gereedschappen waarin of waarmee hij de arbeid doet verrichten, op zodanige wijze in te richten en te onderhouden alsmede voor het verrichten van de arbeid zodanige maatregelen te treffen en aanwijzingen te verstrekken als redelijkerwijs nodig is om te voorkomen dat de werknemer in de uitoefening van zijn werkzaamheden schade lijdt'.

Lid 2 van dit artikel bepaald dat de werkgever aansprakelijk is voor de schade die de werknemers lopen in de uitoefening van hun werkzaamheden, tenzij de werkgever kan aantonen dat hij aan zijn zorgplicht heeft voldaan (lid 1), of dat de schade het gevolg is van opzet of bewuste roekeloosheid van de werknemer. Lid 3 bepaald nog dat er niet ten nadele van de werknemer kan worden afgeweken van de eerste twee leden.¹¹ Lid 4 van dit artikel is geschreven voor derden die geen overeenkomst hebben gesloten met de werkgever. Een werkgever die zijn zorgverplichtingen niet nakomt, dient op gelijke voet aansprakelijk te zijn voor de schade van werknemers en anderen die bij hem werkzaam zijn.¹² Indien een verhouding onder lid 4 van dit artikel kan worden gebracht, zijn de leden 1 tot en met 3 van overeenkomstige toepassing.

3.2.1 Toepassing art. 7:658 BW

Het vierde lid van art. 7:658 BW geeft dus aan, dat de aansprakelijkheid ook geldt voor degene die in uitoefening van zijn beroep of bedrijf arbeid laat verrichten door een persoon waarmee hij geen arbeidsovereenkomst heeft. De vrijheid van degene die een bedrijf uitoefent, om te kiezen voor het laten verrichten van de arbeid door werknemers of door anderen, niet van invloed hoort te zijn op de rechtspositie van degene die het werk verricht en betrokken raakt bij een bedrijfsongeval.¹³ De minister merkt nog in de nota van wijziging op, dat het van belang is dat de werkzaamheden die de derde in de uitoefening van zijn beroep of bedrijf uitvoert, dat de organisatie deze ook door eigen werknemers had kunnen laten verrichten.¹⁴

Dar maakt in de uitoefening van zijn bedrijf gebruik van vrijwilligers die het oud papier en karton inzamelen en met hen heeft zij geen overeenkomst. Dar kan de werkzaamheden door eigen werknemers laten verrichten. Het inzamelen van oud papier en karton is een handeling die valt onder inzameling. Het ophalen van bijvoorbeeld plastic, wordt ook door eigen werknemers gedaan. Indien er te weinig vrijwilligers zijn om de route te lopen, wordt het oud papier en karton ook opgehaald door eigen werknemers, dan wel uitzendkrachten. Het inzamelen van oud papier en karton is een bedrijfsactiviteit van Dar.

¹⁰ Boom, AV&S 2004/5, p. 191-198.

¹¹ Loonstra & Zondag 2015, p. 556 /557.

¹² Tweede nota van wijziging, Kamerstukken II 1998/99, 25263, 14, p. 6.

¹³ Loonstra & Zondag 2015, p. 592.

¹⁴ Kamerstukken II 1998/99, 26257, 7, p. 15.

De achterliggende gedachte hiervan is dat de werkgever in deze gevallen toch een zorgplicht heeft tegenover zijn 'eigen werknemers' en deze zorgplicht dus tevens moet naleven tegenover 'ingehuurde' personen.¹⁵ Dar maakt in dit geval geen gebruik van 'ingehuurde' personen maar van vrijwilligers van verenigingen. In een uitspraak van het gerechtshof Arnhem werd bepaald dat de tekst van de wettelijke bepaling van art. 7:658 lid 4 BW, het ook toelaat dat vrijwilligerswerkzaamheden onder de zorgplicht vallen. Ook werd door het gerechtshof benoemd, dat een werkgever ook jegens haar vrijwilligers verantwoordelijk is voor de veiligheid op de werkplek ingevolge de Arbeidsomstandighedenwet, indien de vrijwilliger onder zijn gezag werkzaamheden verricht.¹⁶

Dit brengt met zich mee dat art. 7:658 lid 4 BW zich voor toepassing leent, indien de persoon die buiten dienstbetrekking werkzaamheden verricht, voor de zorg van zijn veiligheid (mede) afhankelijk is van degene voor wie hij die werkzaamheden verricht. Dit wordt tevens ondersteund door Lindenbergh en Schneider.¹⁷ Of dit het geval is, zal aan de hand van de omstandigheden van het geval bepaald moeten worden, waarbij onder andere van belang is: de feitelijke verhouding tussen betrokkenen en de aard van de verrichte werkzaamheden, de mate waarin de 'werkgever', al dan niet door middel van hulppersonen, invloed heeft op de werkomstandigheden van degene die de werkzaamheden verricht en op de daarmee verband houdende veiligheidsrisico's.¹⁸

De vrijwilligers die het oud papier en karton inzamelen voor hun vereniging zijn afhankelijk van Dar voor hun veiligheid. Onder andere door het verstrekken van de persoonlijke beschermingsmiddelen, het inzamelvoertuig, de instructie en aanwijzingen van de chauffeur. Daarnaast geeft Dar ook instructies aan SUEZ en REMONDIS hoe zij om moeten gaan met de vrijwilligers, de chauffeurs van deze afvalinzamelaars krijgen dezelfde instructies als de chauffeurs van Dar. De opdracht om papier in te zamelen is door Dar aan SUEZ en REMONDIS gegeven. Doordat Dar de regie zelf in handen houdt wat betreft de veiligheid van de vrijwilligers, ook als deze werkzaamheden worden uitbesteed aan SUEZ of REMONDIS, wordt aan het criterium dat voortvloeit uit bovenstaande uitspraak voldaan.

Volgens mr. T. Hartlief¹⁹ heeft de Hoge Raad een optimale bescherming willen bieden aan personen die niet op basis van een arbeidsovereenkomst werken, maar wel werk uitvoeren in de uitoefening van een beroep of bedrijf van een ander. Daarbij komt, dat die personen op dezelfde wijze afhankelijk zijn van de zorg voor de veiligheid als werknemers van de opdrachtgever. Ook geeft hij aan dat het vooraf niet eenvoudig is om aan te geven of een opdrachtgever verantwoordelijk is voor de zorg voor niet-werknemers. Vaak zal het pas achteraf, nadat zich een ongeval heeft voorgedaan en alle verhoudingen in kaart zijn gebracht, te bepalen zijn welke zorg er rust bij de opdrachtgever.

3.2.2 Jurisprudentie

In de eerder genoemde uitspraak van gerechtshof Arnhem, is bepaald dat vrijwilligerswerkzaamheden tevens onder de bepaling van art. 7:658 lid 4 BW kunnen vallen. De vrijwilliger voerde werkzaamheden uit in een dierenopvang. Tijdens een open dag is de vrijwilliger, tegen waarschuwingen en instructies in, een kennel ingegaan van een Duitse herder waardoor zij in haar hand is gebeten. De vrijwilliger heeft hieraan letsel overgehouden die zij wil verhalen op de dierenopvang. De wettelijke bepaling staat, volgens het hof, toe dat art. 7:658 lid 4 van toepassing is op de vrijwilliger. Een werkgever is jegens haar vrijwilligers verantwoordelijk voor de veiligheid op de werkplek, als de vrijwilliger onder haar gezag

¹⁵ Loonstra & Zondag 2015, p. 593.

¹⁶ Hof Arnhem-Leeuwarden 2005, ECLI:NL:GHARN:2005:AS2588.

¹⁷ Lindenbergh & Schneider, TAP 2009 3/3, p.22-32.

¹⁸ Loonstra & Zondag 2015, p. 596.

¹⁹ Beer, Hartlief, Koning, Paijmans, Vermaat & Wilken 2012, p. 118.

werkzaamheden uitvoert. In deze uitspraak had de dierenopvang voldaan aan haar zorgplicht.²⁰

Uit een uitspraak van het gerechtshof Amsterdam, dat ging over een vrijwilliger die klusjes verrichtte voor een manege, bleek ook dat art. 7:658 lid 4 BW van toepassing kan zijn op vrijwilligers. Tijdens het uittesten van een paard wordt de vrijwilliger er vanaf geworpen. Hierdoor loopt zij blijvend letsel op. Deze schade wil zij op de manege verhalen op grond van art. 7:658 lid 4 BW. De manege heeft onvoldoende gemotiveerd waarom de werkzaamheden incidenteel waren. De werkzaamheden zouden ook door een werknemer van de manege uitgevoerd kunnen worden.²¹

Uit een uitspraak van de Rechtbank Utrecht met een noot van O. van der Kind²², blijkt tevens dat art. 7:658 lid 4 BW van toepassing kan zijn op een vrijwilliger. Ook blijkt daaruit dat een aantal voorschriften en verboden uit het Arbeidsomstandighedenbesluit (art. 9.5a lid 1) van toepassing worden verklaard op degene waarbij vrijwilligers in dienst zijn.

Uit bovenstaande blijkt dat art. 7:658 lid 4 BW van toepassing verklaard kan worden op de verhouding Dar en de vrijwilligers. Het ophalen van oud papier en karton is een bedrijfsactiviteit van Dar en de werkzaamheden worden dus uitgevoerd in de uitoefening van het bedrijf. Daarnaast kan het ophalen van oud papier en karton ook worden uitgevoerd door eigen werknemers van Dar, dan wel door uitzendkrachten. Dar heeft ondanks dat het werk (in bepaalde gemeenten) wordt uitgevoerd door SUEZ of REMONDIS, de regie in handen wat betreft de werkomstandigheden. In de algemene eisen van de aanbesteding worden verschillende eisen aan de andere afvalinzamelaars gesteld hoe zij moeten omgaan met de vrijwilligers. Daarnaast geven zij hun eigen chauffeurs en de chauffeurs van SUEZ en REMONDIS bepaalde voorschriften mee hoe zij moeten werken. Ook geeft Dar instructies aan de vrijwilligers, met name door de e-learning 'Goed op Weg' te laten volgen. De vereniging heeft op het gebied van werkomstandigheden of instructies geen rol. Enkel wordt van de vereniging verwacht dat zij genoeg vrijwilligers levert voor de route die gelopen moet worden voor het inzamelen van oud papier en karton. Uit de jurisprudentie blijkt ook dat de vrijwilligers van Dar kunnen vallen onder de zorgplicht van art. 7:658 BW en dat dit artikel dus van overeenkomstige toepassing verklaard kan worden.

Dat de gezagsverhouding en de zeggenschap over de wijze van de uit te voeren werkzaamheden een belangrijke rol spelen, blijkt ook uit een arrest van het gerechtshof van Amsterdam uit 2011. Bij een nieuwbouwproject waar huizen werden gebouwd waren BAM en Wibó Lochem de hoofdaannemer om deze huizen te bouwen. Voor bepaalde lijmwerkzaamheden heeft Wibó deze werkzaamheden uitbesteed aan een zzp'er, A. A had assistentie nodig en heeft zelf een andere zzp'er ingeschakeld, B. De extra ingeschakelde zzp'er B, heeft tijdens de lijmwerkzaamheden ernstig letsel opgelopen. De vraag was hier, wie er aansprakelijk gesteld kon worden voor de schade van B. Dit was ervan afhankelijk, of de verrichte werkzaamheden onder de normale bedrijfsuitoefening vallen en of er sprake is van een gezagsverhouding tussen Wibó en B. Hiermee wordt bedoeld of Wibó zeggenschap had over de wijze van uitvoering van de werkzaamheden door B. Daar was in dit geval geen sprake van en enkel A kon worden aangesproken voor de geleden schade.²³

3.3 Eigen schuld

Als een organisatie aansprakelijk wordt gesteld voor schade, zal zij zich beroepen op eigen schuld van de werknemer (of in dit geval mensen die tevens voor Dar werkzaamheden

²⁰ Hof Arnhem-Leeuwarden 2005, ECLI:NL:GHARN:2005:AS2588.

²¹ Hof Amsterdam 2011, ECLI:NL:GHAMS:2011:BQ2718.

²² Rb. Utrecht 2012, ECLI:NL:RBUTR:2012:BZ1412.

²³ Hof Amsterdam 2011, ECLI:NL:GHAMS:BP6445.

uitvoeren). In het geval van art. 7:658 lid 2 BW is het zo, dat eigen schuld van de persoon die de werkzaamheden uitvoert, enkel wordt aangenomen als er sprake is van opzet of bewuste roekeloosheid. De werkgever dient in dat geval aan te tonen dat de schade in belangrijke mate is ontstaan door opzet of bewuste roekeloosheid van de persoon die de werkzaamheden uitvoert. Indien er sprake is van een lichtere schuldvorm dan opzet of bewuste roekeloosheid dan blijft de werkgever aansprakelijk.²⁴

3.3.1 Opzet

Er is sprake van opzet als de handelingen van de vrijwilliger zijn gericht op het veroorzaken van schade. Een voorbeeld hiervan is als een vrijwilliger tijdens het ophalen van oud papier en karton verkeersborden kapot maakt, met opzet dingen kapot maakt uit de tuin van bewoners van een wijk of de middelen waar bewoners hun oud papier en karton in aanbieden, met opzet vernielt.

3.3.2 Bewuste roekeloosheid

Om bewuste roekeloosheid van de vrijwilliger aan te tonen is meer nodig. In het arrest Pollemans/Hoondert zijn hiervoor criteria opgesteld. Pollemans werkte als timmerman, tijdens de bouw van een bedrijfshal viel hij door een bestaand dak naar beneden waar hij letsel aan overhield. Hoondert was zijn werkgever en hij beriep zich erop dat er voldoende veiligheidsmaatregelen waren getroffen, er voldoende instructies waren gegeven om niet buiten de steigeronderdelen te lopen en toen Pollemans zich regelmatig buiten de steigeronderdelen bevond is hij hier herhaaldelijk op aangesproken. De Hoge Raad heeft toen hierover bepaald dat er sprake is van bewuste roekeloosheid, als de persoon zich tijdens het verrichten van zijn onmiddellijk aan de voorafgaande gedraging van het roekeloze karakter van die gedraging bewust is geweest. In dit geval was er dus geen sprake van bewuste roekeloosheid doordat uit het herhaaldelijk herhalen, dat Pollemans niet buiten de steigeronderdelen mocht lopen, niet bleek dat op het tijdstip onmiddellijk voorafgaand aan het ongeval bewust was van het roekeloze karakter van de gedraging.²⁵ Bewuste roekeloosheid van de vrijwilliger is dus lastig aan te tonen en wordt niet snel gehonoreerd door rechters.

3.3.3 Bewijslast

In lid 2 van art. 7:658 BW is bepaald, dat de werkgever aansprakelijk is jegens de werknemer voor de schade die de werknemer heeft geleden in de uitoefening van zijn werkzaamheden, tenzij de werkgever aantoont dat de zorgplicht is nagekomen of dat de schade het gevolg is van opzet of bewuste roekeloosheid. De werknemer dient te bevestigen dat hij schade heeft geleden in de uitoefening van de werkzaamheden. In dit geval betekent dit, dat de vrijwilliger dient te bewijzen dat hij schade heeft geleden die is ontstaan tijdens het inzamelen van oud papier en karton. Ook de omvang van de schade dient duidelijk te zijn en aannemelijk gemaakt te worden. De werkgever dient te bewijzen dat hij heeft voldaan aan zijn zorgplicht. Ook als hij de zorgplicht ten aanzien van het ongeval, het causaal verband of opzet of bewuste roekeloosheid tegensprekt, dient hij hiervoor bewijs aan te dragen.²⁶

3.4 Conclusie

Er bestaan een aantal wetsartikelen waarop een werkgever aansprakelijk gesteld kan worden voor schade. Art. 7:611 en 7:406 BW zijn beiden niet van toepassing op de verhouding Dar en vrijwilligers. Doordat art. 7:611 ervoor dient om schade te vergoeden tussen werkgever en werknemer. Van een arbeidsverhouding is geen sprake tussen Dar en de vrijwilligers van de verenigingen. Art. 7:406 is van regeland recht en is van toepassing indien er geen andere afspraken over een schadevergoeding is gemaakt tussen partijen. De

²⁴ Loonstra & Zondag 2015, p. 574.

²⁵ Hoge Raad 20 september 1996 ECLI:NL:HR:1996:ZC2142 (Pollemans/Hoondert).

²⁶ Loonstra & Zondag 2015, p. 586.

verhouding tussen Dar en de verenigingen zou als een overeenkomst van opdracht kunnen worden gezien. Art. 6:162 BW kan wel van toepassing zijn in het geval dat er sprake is van een onrechtmatige daad en Dar onzorgvuldig gehandeld heeft.

De zorgplicht voortvloeiende uit art. 7:658 BW, kan door lid 4 van overeenkomstige toepassing worden verklaard op Dar. Dit blijkt ook uit jurisprudentie. Zij voldoet aan het wettelijk uitgangspunt dat zij de werkzaamheden voor het ophalen van oud papier en karton, kan laten uitvoeren door eigen werknemers. Ook is Dar verantwoordelijk voor de veiligheid van de vrijwilligers doordat zij instructies geeft hoe er gewerkt moet worden. Ook als er gebruik wordt gemaakt van SUEZ of REMONDIS, is Dar uiteindelijk verantwoordelijk voor de veiligheid van de werknemers. De vereniging heeft bij het uitvoeren van de werkzaamheden ook geen regie in handen ten aanzien van de veiligheid van de vrijwilligers, dit heeft mede te maken met de ervaring van de afvalinzamelaars. Ook moeten bepaalde regelingen omtrent arbeidsomstandigheden van toepassing worden geacht.

Tevens kan Dar niet aansprakelijk worden gesteld als er sprake is van opzet of bewuste roekeloosheid van de vrijwilliger. Op grond van art. 7:658 lid 2 BW, dient Dar dit aan te tonen. Uit de rechtspraak blijkt dat het lastig is om dit aan te tonen en dat opzet en bewuste roekeloosheid niet snel aangenomen wordt.

Tot slot ligt het grootste deel van de bewijslast bij Dar. De vrijwilliger hoeft enkel te bewijzen dat er schade is geleden en dient aannemelijk te maken dat de schade is geleden tijdens de inzameling van oud papier en karton. Dar dient bij het tegenspreken van aansprakelijkheid ten eerste te bewijzen dat zij voldaan heeft aan haar zorgplicht. Indien zij andere argumenten van de vrijwilliger tegenspreekt, dient zij dit ook te bewijzen.

4 Zorgplicht, nadere uitwerking

Zoals uit het derde hoofdstuk is gebleken, is de zorgplicht die voortkomt uit art. 7:658 BW van toepassing op Dar. Dit houdt in dat Dar zich moet houden aan de zorgplicht omdat zij anders aansprakelijk gesteld kan worden door de vrijwilligers als zij schade oplopen. Waar de zorgplicht uit bestaat komt in dit hoofdstuk aan de orde.

De zorgplicht uit 7:658 BW is geen absolute waarborg voor de risico's die de vrijwilligers lopen tijdens het uitvoeren van de werkzaamheden. Als dat wel het geval zou zijn, zou je kunnen spreken van een risicoaansprakelijkheid, terwijl deze bepaling bedoeld is als een vorm van schuldaansprakelijkheid. De werkgever wordt enkel aansprakelijk gesteld als hij toerekenbaar tekort schiet in de zorg voor de veiligheid van zijn werknemers. De zorgplicht wordt breed opgevat zodat de werkgever niet alleen maatregelen moet nemen tegen de bekende gevaren maar ook tegen de gevaren die de werkgever had behoren te kennen. Omdat dit artikel neigt naar een risicoaansprakelijkheid zal art. 7:658 BW worden uitgewerkt. Als Dar aan haar zorgplicht voldoet, zullen andere vormen van aansprakelijkheid weinig kans hebben.

In dit hoofdstuk zal eerst een beschrijving worden gegeven van de arbeidsomstandigheden wetgeving. Welke wetgeving van toepassing is en wat belangrijk is voor de vrijwilligers van de verenigingen waar Dar gebruik van maakt om oud papier en karton in te zamelen. Vervolgens worden er enkele uitspraken besproken waaruit blijkt wat er van belang is op grond van jurisprudentie om aan de zorgplicht te voldoen. Verder wordt nog literatuur aangehaald waaruit blijkt waar de zorgplicht aan moet voldoen. Daarna zal worden besproken wat de invloed is van de arbocatalogus en welke maatregelen er genomen kunnen worden om de ergste risico's van de vrijwilligers te beperken. Tot slot zal het hoofdstuk worden afgesloten met een conclusie.

4.1 Arbeidsomstandigheden wetgeving

In het Arbeidsomstandighedenbesluit, art. 9.5a, zijn bepalingen opgenomen waar een organisatie aan moet voldoen als er vrijwilligers bij hen werkzaam zijn. Doordat Dar gebruik maakt van vrijwilligers, dient zij deze regelingen ook toe te passen op de vrijwilligers. Dit zijn de Arbeidsomstandighedenwet (Arbowet) en hierop gebaseerde besluiten, zoals het Arbeidsomstandighedenbesluit (Arbobesluit) en de Arbeidsomstandighedenregeling. Het niet nakomen van de verplichtingen uit de Arbeidsomstandigheden wetgeving is van invloed op de zorgplicht. Indien er niet aan de wetgeving wordt voldaan is de kans groot dat er niet voldaan is aan de zorgplicht.²⁷

Daarnaast blijkt uit de dienstverleningsovereenkomsten met de verschillende gemeenten dat de arboregelgeving in acht moet worden genomen in de uitvoering van de werkzaamheden. Hieruit kan worden afgeleid dat ook deze regelgeving van toepassing verklaard moet worden op de vrijwilligers, omdat zij ook deel uit maken van de dienstverleningsovereenkomst. Daarnaast blijkt uit literatuur dat de stap om dezelfde hoge zorgplicht tegenover hun werknemers te hanteren klein is en om die reden ook gehanteerd mag worden op de vrijwilligers.²⁸

4.1.1 Arbeidsomstandighedenwet

Volgens art. 9.5a van het Arbobesluit is art. 3, 4, 5 en 18 van de Arbowet van toepassing op organisaties die met vrijwilligers werken, zover het arbeid met gevaarlijke stoffen en biologische agentia (levende of niet levende organismen die een infectie of allergie kunnen veroorzaken) betreft. Doordat het oud papier en karton wordt aangeboden in afgesloten minicontainers is de kans klein dat de vrijwilligers in aanraking komen met gevaarlijke stoffen

²⁷ Loonstra & Zondag 2015, p. 561.

²⁸ Boom, AV&S 2004/5, p. 191-198.

of biologische agentia. Zij hoeven het oud papier en karton enkel aan te raken als het buiten de minicontainer of inzamelwagen beland. Verder is er geen sprake van gevaarlijke omstandigheden voor de vrijwilligers zoals werken op hoogte, hoogspanning, grote fysieke belasting of werken onder extreme temperaturen. De artikelen van de Arbowet zijn dus niet van toepassing op de vrijwilligers omdat zij niet werken met gevaarlijke stoffen of biologische agentia.²⁹

Het opstellen van een RI&E voor vrijwilligers is niet verplicht. Het kan voor een organisatie die werkt met vrijwilligers wel verstandig zijn om alle risico's in kaart te brengen.³⁰ Er is voor de vrijwilligers van Dar, die werken als belader geen specifieke RI&E opgesteld. De RI&E 2014 voor Inzameling en Transport kan wel van overeenkomstige toepassing worden verklaard op de vrijwilligers. De vrijwilligers voeren dezelfde werkzaamheden uit als een werknemer van Dar die bijvoorbeeld plastic ophaalt. Er staat niet specifiek in benoemd dat het om vrijwilligers gaat en dat er verschil in risico's kan bestaan.

4.1.2 Arbeidsomstandighedenbesluit

In art. 9.5a Arbobesluit staat aangegeven welke artikelen per hoofdstuk van toepassing zijn op organisaties die met vrijwilligers werken. De bepalingen uit hoofdstuk 3, 7 en 8 van het Arbobesluit zijn het meest relevant voor Dar met haar vrijwilligers.

Hoofdstuk 3 gaat over de veiligheid van de werkplek. Deze moet zo zijn uitgerust, gebruikt en onderhouden dat gevaar voor de veiligheid en de gezondheid van de vrijwilligers zoveel mogelijk is voorkomen.³¹ Daarnaast is het ook belangrijk dat valgevaar wordt voorkomen. Het risico valgevaar, speelt met name bij het in- en uitstappen bij de cabine en het op- en afstappen van de treeplank een rol. Collectieve bescherming gaat voor op individuele bescherming.

Daarnaast is hoofdstuk 7 van belang voor de vrijwilligers van de verenigingen. Bewegende delen van het arbeidsmiddel dienen zodanig te worden afgeschermd en van beveiligingsinrichtingen te worden voorzien, dat het gevaar zoveel mogelijk wordt voorkomen³².

Bij het inzamelen van oud papier en karton is er sprake van een kraakpersmechanisme. Daarnaast bewegen ook de minicontainers met een zwaaiende beweging omhoog en omlaag bij het leegmaken van de containers. De vrijwilligers dienen dan een grote stap achteruit te zetten. Hierbij moeten zij wel letten op het verkeer.

Ook is in dit hoofdstuk bepaald dat er een noodstopvoorziening aanwezig moet zijn zodat het arbeidsmiddel in geval van nood, stopgezet kan worden.³³

Hierbij gaat het om de inzamelvoertuigen van Dar, SUEZ en REMONDIS, deze moeten voorzien zijn van een noodstop. Indien er sprake is van gevaar, dit kan zijn dat een vrijwilliger valt en in de reikwijdte van de zwaaibeweging van de minicontainer ligt, dat een vrijwilliger in het kraakpersgedeelte valt of er vallen spullen in die er niet in moeten vallen, dan moet het inzamelvoertuig direct gestopt worden met een druk op de noodstop.

Daarnaast is hoofdstuk 8 voor Dar van belang om rekening mee te houden. Deze bepalingen gaan over persoonlijke beschermingsmiddelen. Deze middelen moeten geschikt zijn om de gevaren te vermijden, moeten samenhangen met de omstandigheden op de arbeidsplaats

²⁹ Art. 9.5a Arbeidsomstandighedenbesluit.

³⁰ 'Veilige arbeidsomstandigheden', *Vrijwilligerswerk.nl*.

³¹ Art. 3.2 Arbeidsomstandighedenbesluit.

³² Art. 7.7 lid 1 Arbeidsomstandighedenbesluit.

³³ Art. 7.16 Arbeidsomstandighedenbesluit.

en zijn afgestemd op de ergonomische eisen en de vereisten met betrekking tot de gezondheid van de vrijwilliger.

Bij Dar worden veiligheidshesjes en veiligheidsschoenen verstrekt aan de vrijwilligers van de verenigingen. Deze middelen zijn geschikt om de gevaren te vermijden. De veiligheidshesjes zijn er zodat de vrijwilligers opvallen in het verkeer. De veiligheidsschoenen zijn er omdat de vrijwilligers werken met minicontainers. Als de minicontainers op hun voeten terechtkomen dan zal er geen tot weinig schade ontstaan met veiligheidsschoenen.

4.2 Jurisprudentie

Uit een uitspraak van de Hoge Raad uit 2004 blijkt, dat de werkgever enkel maatregelen dient te treffen die noodzakelijk zijn om ongevallen te voorkomen. De zorgplicht gaat niet zover dat de werkgever dagelijks de werkplekken dient te controleren. De veiligheidsmaatregelen die verwacht mogen worden van de werkgever, welke instructies er gegeven moeten worden en op welke manier er toezicht moet worden gehouden hangt allemaal af van de omstandigheden van het geval.³⁴

Dat de te nemen veiligheidsmaatregelen afhangen van de omstandigheden van het geval blijkt ook uit een uitspraak van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden uit 2016. Hier ging het om een vrijwilliger die deelnam aan een klusgroep van een parochie. Hij heeft het kerkgebouw beklommen om de verlichting van de kerk te controleren. Hierbij is hij van het dak gevallen. De parochie geeft als verdediging aan dat het een eenvoudige klus was en dat er niet verwacht kon worden dat de parochie zou zorgdragen voor veiligheidsmaatregelen. Daarnaast is de vrijwilliger oud-brandweerman en daarom bekend met ladders en platte daken. Daarnaast was het beklimmen van platte daken iets wat elke woningeigenaar weleens zou doen. Volgens het hof heeft de parochie niet voldoende feiten en omstandigheden aangedragen waaruit blijkt dat zij aan haar zorgplicht heeft voldaan. Er zijn geen instructies of waarschuwingen gegeven en ook geen specifieke veiligheidsmaatregelen getroffen voor de vrijwilliger (bijvoorbeeld het plaatsen van een steiger). Ook al zou de vrijwilliger over voldoende kennis en ervaring beschikken, dan blijft de parochie alsnog verantwoordelijk voor de veiligheid van de vrijwilliger en dient zij nog steeds rekening te houden met het verschijnsel dat de ervaren werknemers/vrijwilligers wel eens nalaten de voorzichtigheid in acht te nemen, die ter voorkoming van ongelukken nodig is. De parochie heeft hier geen rekening mee gehouden terwijl zij dit wel hadden moeten doen.³⁵

Een werknemer glijdt uit in een plas water. Hij droeg veiligheidsschoenen die ter beschikking waren gesteld door zijn werkgever. De Hoge Raad bepaalde in deze uitspraak uit 2008, dat art. 7:658 BW een hoog veiligheidsvereiste vereist van werkruimten, werktuigen, gereedschappen en organisatie van betrokken werkzaamheden. Daarnaast moet de werkgever voldoende toezicht houden op de werkzaamheden en instructies verschaffen. Ook moet er voldoende onderhoud van ruimten en materialen plaatsvinden. Het enkel ter beschikking stellen van veiligheidsschoenen brengt niet met zich mee dat de werkgever aan de zorgplicht heeft voldaan. Als er andere maatregelen bestaan die effectiever zijn en de veiligheid beter waarborgen, dienen deze maatregelen genomen te worden.³⁶

Een vrachtwagenchauffeur heeft letsel opgelopen tijdens loswerkzaamheden in Spanje. Hierbij heeft hij een zware machine op zijn voet gekregen. Bij uitspraak van de Hoge Raad in 2014 is bepaald, dat het in strijd handelen met de instructies van de chauffeur niet afdoet aan de verplichting van de werkgever om veiligheidsmaatregelen te treffen voor haar werknemers. Als de plaats waar de werkzaamheden worden uitgevoerd de reden is dat er geen direct toezicht kan worden gehouden op naleving van de gegeven instructies, dienen er

³⁴ HR 9 juli 2004, ECLI:NL:HR:2004:AO8171.

³⁵ Hof Arnhem-Leeuwarden 2016, ECLI:NL:GHARL:2016:5294.

³⁶ HR 11 april 2008, ECLI:NL:HR:2008:BC9225, NJ 2008/465, m.nt. H. van Voss.

aanvullende veiligheidsmaatregelen genomen te worden. Het enkel overhandigen van het chauffeurshandboek is onvoldoende in het kader van de zorgplicht van art. 7:658 BW. Welke maatregelen er wel genomen moeten worden, is afhankelijk van de omstandigheden van het geval, de aard van de werkzaamheden, hoe groot de kans is dat het ongeval zich voordoet, de ernst die het ongeval kan hebben en de mate waarin het bezwaarlijk is dat de werkgever maatregelen neemt. In deze uitspraak worden dus ook de criteria van het kelderluik-arrest gebruikt.³⁷

Omdat de kelderluikcriteria van belang zijn, wordt dit arrest ook uitgelegd. Een medewerker van Coca-Cola gaat in 1961 gaat de voorraad bijvullen bij een café in Amsterdam. Hij laat hierbij een kelderluik openstaan dat in het pad ligt, op weg naar de toilet. Een klant van het café is op weg naar het toilet en is daarbij in het gat gevallen. In dit arrest heeft de Hoge Raad bepaald dat het scheppen of het laten voortduren van een gevaarlijke situatie, als gevaarstelling kan worden aangemerkt. Van onrechtmatigheid is sprake als de mate van waarschijnlijkheid van een ongeval als gevolg van het gevaarzettende gedrag zo groot is, dat de dader zich naar maatstaven en zorgvuldigheid van dat gevaarzettende gedrag had moeten onthouden. Voor de beoordeling daarvan is door de Hoge Raad een aantal criteria opgesteld. Dit zijn: de mate van waarschijnlijkheid waarmee de niet-inachtneming van de vereiste oplettendheid en voorzichtigheid kan worden verwacht, de kans dat daaruit ongevallen ontstaan, de ernst van de gevolgen en de mate van bezwaarlijkheid om daartegen maatregelen te nemen.

Gerechtshof Leeuwarden bepaalde in 2010 dat een werkgever zelfs instructies behoorde te geven voor het gebruik van een mobiele telefoon als de werknemers zich bevonden op een trilplaat. Aan het gebruik van een mobiele telefoon op een trilplaat zijn extra gevaren verbonden, zoals het eraf vallen. De werkgever had er volgens het hof rekening mee moeten houden dat de werknemers ook hun telefoon opnamen als zij zich op de trilplaat bevonden. De werkgever had hier dus (op zijn minst) instructies voor moeten maken dat zij de telefoon niet op mochten nemen als zij op de trilplaat stonden. Doordat de werkgever dit niet heeft gedaan heeft zij haar zorgplicht geschonden.³⁸

Aansluitend op het voorgaande is het PTT Post/Baas- arrest uit 2001 van belang. Hierin is door de Hoge Raad bepaald, dat er duidelijke veiligheidsinstructies opgelegd dient te worden door de werkgever, dat deze schriftelijk zijn vastgelegd en dat er enige toezicht op gehouden dient te worden op de naleving van de instructies. Door het geven van de instructies moeten de kansen op gevaar voorkomen of verkleind worden. In dit geval was er een postbezorger die post aan het bezorgen was op een buitenweg waar 80 km/h gereden werd. De postbezorger was naar de achterzijde van de wagen gelopen en heeft de achterdeur geopend. Op dat moment waaide een envelop de laadruimte uit. De postbezorger is erachteraan gegaan en werd aangereden.³⁹

Uit voorgaande beschreven jurisprudentie is een lijn te zien dat de invulling van de zorgplicht afhangt van de omstandigheden van het geval. Er moet dus gekeken worden naar de gevaren van de werkzaamheden die worden uitgevoerd. Wat de omstandigheden van het geval zijn en de gevaren van de werkzaamheden inhouden, komt aan bod in hoofdstuk vijf. Verder blijkt dat er een hoog vereiste wordt gesteld aan de veiligheidsvereisten van de werkplek, voertuigen en gereedschappen. Er moeten instructies worden gegeven en deze instructies moeten schriftelijk zijn. Ook moet er voldoende toezicht gehouden worden op de naleving van de instructies. Dit hoeft niet iedere dag te gebeuren maar wel regelmatig. Welke maatregelen er getroffen dienen te worden om aan de zorgplicht te voldoen op grond van art. 7:658 BW, is afhankelijk van de aard van de werkzaamheden, hoe groot de kans is dat er

³⁷ HR 5 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3519.

³⁸ Hof Leeuwarden 29 juni 2010, ECLI:NL:GHLEE:2010:BN0792.

³⁹ HR 19 oktober 2001, ECLI:NL:HR:ZC3689 (PTT).

ongevallen ontstaan, de ernst van de gevolgen die in kunnen treden en hoe bezwaarlijk het is dat de werkgever maatregelen neemt om bepaalde veiligheidsmaatregelen te nemen.

4.3 Literatuur

De werkgever dient te streven naar een optimaal veiligheidsniveau die niet alle gevaren kan uitsluiten, maar wel de bekende gevaren en de gevaren die de werkgever had behoren te kennen kan uitsluiten. Ook moet geprobeerd worden de veiligheid naar een zo hoog mogelijk niveau te brengen. De werkgever moet onderzoeken welke gevaren de door hem gebruikte hulpmiddelen voor zijn werknemers kunnen opleveren. Er moet hier invulling gegeven worden aan de zogenaamde zorgvuldigheidsnorm.

Welke maatregelen er door de werkgever genomen moet worden, hangt af van de kans op gevaar, de ernst van de eventuele gevolgen en hoe bezwaarlijk het is om de veiligheidsmaatregelen te treffen. Er is een ondergrens dat de maatregelen genomen moeten worden die gebruikelijk zijn bij soortgelijke bedrijven. Een werkgever kan zich er niet achter verschuilen dat hij alle maatregelen treft, die ook bij andere soortgelijke bedrijven worden gebruikt, als dit leidt tot een te laag veiligheidsniveau. Indien een werkgever verschillende keuzes heeft tot het treffen van maatregelen dan dient de maatregel gekozen te worden die het hoogste veiligheidsniveau bereikt. Welke maatregelen genomen moeten worden is afhankelijk van de invulling van de criteria van het kelderluikarrest.⁴⁰ Deze criteria zijn:

- Hoe waarschijnlijk kan de niet-inachtneming van de vereiste oplettendheid en voorzichtigheid worden geacht;
- Hoe groot is de kans dat uit deze niet-inachtneming ongevallen ontstaan;
- Hoe ernstig kunnen de gevolgen zijn;
- Hoe bezwaarlijk zijn de te nemen veiligheidsmaatregelen.⁴¹

Indien de werkgever erachter komt dat de werknemers of de vrijwilligers zich niet houden aan de veiligheidsvoorschriften, moet de werkgever maatregelen nemen om te zorgen dat de werknemers en de vrijwilligers dit wel doen. Als de werkgever dit nalaat, leidt dit tot een passieve houding van de werkgever en kan dit leiden tot aansprakelijkheid. Ook moet de werkgever er rekening mee houden dat hoe vaker werknemers en vrijwilligers dezelfde werkzaamheden uitvoeren, dit kan leiden tot onvoorzichtigheid hierbij.⁴²

Treep⁴³ geeft ook aan dat de werkgever niet alleen verantwoordelijk is voor haar werknemers, maar ook voor ingeleend personeel, stagiairs en vrijwilligers. Daarnaast verwijst zij naar de arbocatalogus. De voorschriften die zijn opgesteld in het Arbobesluit zijn doelvoorschriften en zijn concreet geformuleerd. Deze voorschriften kunnen niet altijd gebruikt worden omdat het situatieafhankelijk is. Daarvoor zijn ook middelvoorschriften opgesteld en deze zijn vastgelegd in de arbocatalogus.

4.4 Arbocatalogus Afvalbranche

De wetgever stelt voorschriften vast waarin zij kaders geeft voor het beschermings- en veiligheidsniveau dat bedrijven moeten bieden aan hun werknemers, zodat zij veilig en gezond kunnen werken. De wettelijke minimumeisen en de technologische ontwikkelingen (die in de praktijk kunnen worden toegepast en economisch haalbaar zijn) worden in maatregelen beschreven in de Arbocatalogus Afvalbranche. Deze maatregelen behoren de risico's in de afvalbranche weg te nemen, of in ieder geval voldoende te kunnen beperken.

⁴⁰ Loonstra & Zondag 2015, p. 563-565.

⁴¹ HR 5 november 1965, ECLI:NL:HR:1965:AB7079.

⁴² Treep 2015, par. 2.1.5.7.

⁴³ Treep 2015, par. 2.1.9.2.

Niet alle maatregelen kunnen en moeten worden toegepast. Het belangrijkste hierbij is, dat de werknemer veilig kan werken.

De maatregelen die worden beschreven in de arbocatalogus zijn ontwikkeld om werkinstructies te maken en toe te passen in een organisatie die werkzaam is in de afvalbranche. De maatregelen die hierin zijn opgenomen, worden getoetst door de Arbeidsinspectie. Na goedkeuring verschijnen de maatregelen op de website.

Afvalbedrijven die zelf activiteiten uitvoeren die zijn beschreven in de arbocatalogus zijn gebonden aan de regels uit de Arbocatalogus Afvalbranche. Deze maatregelen worden ook up-to-date gehouden en is bedoeld voor de gehele branche van directeur tot belader.⁴⁴

Daarnaast is de Arbocatalogus Afvalbranche opgenomen in art. 3 van de Beleidsregel arbocatalogi 2010. Uit de inleiding van art. 3 van deze beleidsregel blijkt dat aan de voorschriften wordt voldaan, als de invulling van de voorschriften voor de risico's die staan benoemd in het onderstaande schema, is gebaseerd op de Arbocatalogus Afvalbranche. De risico's die staan beschreven zijn niet allemaal van toepassing op de vrijwilligers, doordat zij niet alle werkzaamheden uitvoeren die plaatsvinden binnen een afvalbedrijf. Hieronder, in tabel 4.1, is een deel van het schema van de Beleidsregel arbocatalogi 2010 opgenomen zoals deze in artikel 3 staat weergegeven. De laatste rij heeft betrekking op afvalbedrijven.

Branche/ sector	Voorschriften Arbomstandighedenwetgeving	Risico's op het gebied van arbeidsomstandigheden	Arbocatalogus Datum toetsbrief AI Einddatum catalogus
Aardappelen, groente en fruit, detailhandel	Arbowet artikelen 5, 8 en 11 Arbobesluit artikelen 3.2, 3.14, 3.17, 5.2, 5.3, 5.4, 5.5, 7.2, 7.3, 7.4, 7.4a, 7.5, 7.6, 7.7, 8.1, 8.2, 8.3 en 8.4	Fysieke belasting (ergonomie), inrichting werkplek en arbeidsmiddelen (snijrisico's)	Arbocatalogus voor de detailhandel in aardappelen, groente en fruit 12 december 2008
Aardappelen, groente en fruit, groothandel	Arbowet artikelen 8, 9 en 13 Arbobesluit artikelen 3.2, 4.1, 4.2, 4.16, 4.17, 4.18, 5.2, 5.3, 5.4, 5.5, 6.1, 6.7, 6.8, 6.9, 6.10, 6.10a, 6.11, 6.11a, 6.11b, 6.11c, 6.11d, 6.11e, 7.2, 7.4a, 7.5, 7.7, 7.11a, 7.17, 7.17a, 7.17c, 7.18, 8.1, 8.2 en 8.4	Fysieke belasting (ergonomie), fysische factoren (trillingen, geluid, temperatuur), gevaarlijke stoffen, arbeidsmiddelen (machineveiligheid), veiligheidsgedrag	Arbocatalogus AGF Groothandelfonds 12 december 2008, 15 september 2011 en 24 juli 2014
Afbouw	Arbowet artikelen 3, 5, 8 en 11 Arbobesluit artikelen 3.15, 3.17, 4.1, 4.1b, 4.1c, 4.2, 4.2a, 4.3, 4.4, 4.10a, 4.11, 4.12, 4.13, 4.15, 4.16, 4.17, 4.18, 4.19, 4.20, 4.23, 4.62b, 5.1, 5.2, 5.3, 5.4, 5.5, 5.6, 6.1, 6.3, 6.4, 6.7, 6.8, 6.9, 6.10, 6.11, 6.11a, 6.11b, 6.11c, 6.11d, 6.11e, 7.1, 7.2, 7.3, 7.4, 7.4a, 7.5, 7.6, 7.7, 7.8, 7.9, 7.10, 7.11, 7.11a, 7.12, 7.13, 7.14, 7.15, 7.16, 7.17c, 7.18, 7.18a, 7.18b, 7.20, 7.32, 7.34, 8.1, 8.2, 8.3 en 8.4 Arboregeling artikel 4.32a	Inrichting arbeidsplaatsen (markering, veiligheid), fysieke belasting (ergonomie, beeldschermwerk), fysische factoren (geluid, trillingen), arbeidsmiddelen (algemeen, mobiele steigers), gevaarlijke stoffen	Arbocatalogus voor de afbouw 16 december 2009, 3 mei 2010 en 19 juli 2010

⁴⁴ 'Arbocatalogus', *Nvrd.nl*.

Afvalbedrijven	Arbowet artikelen 3, 5, 8, 15 en 18 Arbobesluit artikelen 2.15, 2.26, 2.27, 2.28, 2.29, 2.30, 2.31 t/m 2.35, 3.1, 3.2, 3.3 t/m 3.5, 3.5a t/m 3.5g, 3.9, 3.11, 3.13 t/m 3.17, 4.1 t/m 4.7, 4.10 t/m 4.10d, 4.11 t/m 4.20, 4.45 t/m 4.47c, 4.51a, vierde lid, 4.54d, 4.84, 4.85, 4.87, 4.87a, 4.87b, 4.89, 4.91, 4.93, 4.95, 4.102, 5.1 t/m 5.6, 5.11, 5.53, 6.1, 6.2, 6.3, 6.4, 6.6 t/m 6.11, 6.11a t/m 6.11e, 7.2, 7.3, 7.4 t/m 7.11a, 7.17c, 7.18, 7.18a, 7.20 en 8.1 t/m 8.4	Psychosociale arbeidsbelasting (agressie en geweld, werkdruk), fysieke belasting (ergonomie, beeldschermwerk), fysieke factoren (trillingen, lawaai, verlichting, temperatuur), gevaarlijke stoffen (DME, aerosolen/hulpstoffen, legionella, verontreinigde/asbesthoudende grond, oplosmiddelhoudend afval, teer, kwarts), biologische agentia (contact met biologisch actieve stof en afval), arbozorg, bouwproces, inrichting arbeidsplaatsen (rioolreiniging, elektrische installaties, luchtkwaliteit, brand/explosie, valgevaar, vallende voorwerpen, verkeer)	Arbocatalogus Afvalbedrijven 1 oktober 2009, 23 december 2009, 13 juli 2011, 10 september 2013 en 23 juni 2015
----------------	---	---	--

Tabel 4.1 deel van schema art. 3 Beleidsregel arbocatalogi 2010 ⁴⁵

Ook is in de arbocatalogus een stuk opgenomen over werken met vrijwilligers. Er staat daar ook in vermeld dat het inzamelbedrijf dat als opdrachtgever fungeert, verantwoordelijk is voor de veiligheid en de gezondheid van de vrijwilligers van de vereniging. Ook dient het inzamelbedrijf voorlichtingen en instructies te geven, persoonlijke beschermingsmiddelen te verstrekken en toezicht te houden of voorgaande dingen worden nageleefd. Verder staat erin opgenomen dat het toezicht op de veiligheid en het gedrag van de vrijwilligers, de persoonlijke beschermingsmiddelen die zij krijgen en gebruiken, de werkuitvoering en hoe de vrijwilligers zich in het verkeer en openbare ruimte gedragen, bij de werkgever ligt die de vrijwilligers inzet. Dat is in dit geval dus Dar.⁴⁶

Dar zet de vrijwilligers in. Ook in het geval dat SUEZ en REMONDIS met de vrijwilligers van Dar lopen, is het nog steeds Dar die de vrijwilligers inzet. Dit betekent dus, dat ook als de werkzaamheden voor het ophalen van oud papier en karton worden uitbesteed aan andere afvalinzamelaars, Dar nog steeds verantwoordelijk is voor het houden van toezicht en verstrekken van instructies.

Daarnaast staat er in de catalogus benoemd dat het noodzakelijk is om alle afspraken goed vast te leggen, wie welke taken en verantwoordelijkheden heeft. Ook mevrouw van der Grift van NVRD, raadt dit aan om te doen (zie bijlage 7)⁴⁷.

4.5 Conclusie

Uit jurisprudentie, literatuur en de gesloten overeenkomsten van Dar, blijkt dat een aantal regelingen uit de Arbowetgeving ook van toepassing verklaard kunnen worden op de vrijwilligers. De Arbowet zelf is niet van toepassing doordat de vrijwilligers niet werken met gevaarlijke stoffen of biologische agentia. De verschillende risico's waar de vrijwilligers mee te maken krijgen, kunnen onder andere afgeleid worden uit de RI&E 2014 die Dar heeft opgesteld ten behoeve van haar werknemers van inzameling en transport.

In art. 9.5a Arbobesluit staan de bepalingen die van toepassing zijn op organisaties die met vrijwilligers werken. Voor Dar is hiervan hoofdstuk 3, 7 en 8 van belang. Er moet een veilige werkplek zijn, bewegende delen van een arbeidsmiddel moeten voldoende zijn afgeschermd en het moet voorzien zijn van een noodstopvoorziening. Ook moeten er persoonlijke beschermingsmiddelen voorhanden zijn die voldoende zijn aangepast op de werkzaamheden en de persoon.

⁴⁵ Art. 3 Beleidsregel Arbocatalogi 2010.

⁴⁶ 'Zorgen voor veiligheid vrijwilligers', *arbocatalogus-afvalbranche.nl*.

⁴⁷ Bijlage 7

Uit de jurisprudentie blijkt dat de zorgplicht afhankelijk is van de omstandigheden van het geval. Belangrijk daarbij is hoe groot de risico's zijn bij het uitvoeren van de werkzaamheden. Er moeten instructies gemaakt worden en er moet toezicht gehouden worden op de naleving daarvan. De te nemen maatregelen is afhankelijk van de invulling van de kelderluikcriteria.

Uit de literatuur blijkt dat er gestreefd moet worden naar een optimaal veiligheidsniveau. Dit kan bereikt worden door een invulling te geven aan de kelderluikcriteria. De werkgever moet maatregelen nemen om ervoor te zorgen dat de veiligheidseisen in acht worden genomen en moet er rekening mee houden, dat hoe vaker mensen dezelfde werkzaamheden uitvoeren hoe onvoorzichtiger zij worden.

De Arbocatalogus Afvalbranche speelt ook een belangrijke rol voor de afvalinzamelaars. Hier staan maatregelen in, die zij behoren te gebruiken bij de uitoefening van hun werkzaamheden. Hier staat ook een stuk in over werken met vrijwilligers. Hieruit blijkt dat Dar verantwoordelijk is voor de veiligheid van de vrijwilligers. Ook dient Dar toezicht te houden of alle maatregelen en instructies worden nageleefd. Tot slot is het van belang, volgens de Arbocatalogus Afvalbranche en mevrouw van der Grift van de NVRD, om alle afspraken tussen partijen goed vast te leggen.

5 Welke maatregelen neemt Dar momenteel

Om een antwoord te kunnen geven op de vraag welke aanbevelingen er gegeven kunnen worden aan Dar, is het van belang dat er eerst gekeken wordt welke maatregelen Dar momenteel neemt ten aanzien van de veiligheid van haar vrijwilligers. Eerst zal er aandacht besteedt worden aan de normen waar Dar voor is gecertificeerd. Daarna zal de e-learning aan bod komen, waar wordt aangegeven welke onderwerpen voorbij komen in deze online cursus. Vanaf de derde paragraaf zullen de risico's aan bod komen die bij het inzamelen van oud papier en karton een rol spelen. Aan de hand daarvan wordt gekeken wat Dar momenteel doet om deze risico's te beperken. Deze risico's komen voort uit de onderwerpen die behandeld worden tijdens de e-learning, de RI&E 2014 van Dar en de Arbocatalogus Afvalbranche. Tot slot zal het hoofdstuk afgesloten worden met een conclusie.

5.1 ISO-normen

ISO staat voor 'International Organization for Standardization'. Internationale standaarden worden gepubliceerd en er wordt getoetst of bedrijven daaraan voldoen. Er wordt geprobeerd om bedrijven op internationaal niveau te standaardiseren op allerlei gebieden.⁴⁸ Dar is in het bezit van drie ISO-normen. Een ISO-norm betekent dat een bedrijf 100% aan de eisen heeft voldaan die aan de norm wordt gesteld. NEN staat voor 'normalisatie en normen' en ondersteunt in Nederland het normalisatieproces.⁴⁹ Dar heeft een OHAS18001:2007 certificaat ten behoeve van het arbomanagementsysteem. Daarnaast is Dar ook in het bezit van de ISO14001-norm voor het gehanteerde milieuzorgsysteem en de toepassing daarvan voldoet aan de NEN-EN-ISO 14001:2014. Tot slot heeft Dar een certificaat voor haar kwaliteitssysteem en de toepassing daarvan, voldoet NEN-EN-ISO 9001:2008. Volgens het ISO-register willen steeds meer opdrachtgevers enkel zaken doen met organisaties die ISO gecertificeerd zijn. Behalve dat de ISO-normen meewerken aan een positief bedrijfsimago, zorgt het ook voor gestructureerde processen, verhoging van efficiëntie (wat kan leiden tot kostenbesparing), problemen kunnen tijdig worden gesignaleerd en de klanttevredenheid staat centraal.⁵⁰

5.2 E-learning

Bij het volgen van de e-learning zijn er vier inzamelroutes die digitaal doorlopen moeten worden. De eerste drie routes zijn om te oefenen en de vierde is de toets voor het certificaat. Bij de eerste drie routes worden er eerst dingen uitgelegd en direct getoetst met een vraag. Als het antwoord is aangeklikt, volgt er ook nog een aanvullende uitleg op de vraag. Onderstaande onderwerpen komen aan bod in de e-learning.

5.2.1 Kleding

Er wordt in de e-learning aandacht besteed aan kleding. Er wordt aangegeven dat de vrijwilligers de juiste persoonlijke beschermingsmiddelen aan moeten hebben. Veiligheidsschoenen en een veiligheidshesje. Indien zij dit niet aanhebben bij de start van de route, mogen zij niet meelopen. Daarnaast wordt erbij vermeld dat het verstandig is om handschoenen aan te doen, maar dat dit niet verplicht is. Je moet goed zichtbaar zijn voor de chauffeur en het overige verkeer. Een belangrijk aspect hierbij is dat de reflecterende strepen niet vuil zijn of bedekt. Ook is het van belang dat de vrijwilligers geen loshangende kleding(stukken) dragen. Een loshangende sjaal kan bijvoorbeeld blijven haken aan de installatie. Daarnaast is het van belang dat zij zich kleden naar het weer. Bij koud weer is het verstandig om laagjes aan te trekken. Bij warm weer is het verstandig om de huid te bedekken met luchtige kleding. Ook wordt een pet, een zonnebril en zonnebrand

⁴⁸ 'What is a standard?', *Iso.org*.

⁴⁹ 'Over NEN', *Nen.nl*.

⁵⁰ 'Wat heb ik eraan', *Isoregister.nl*.

aangeraden. Verder wordt het regenachtige weer in Nederland benoemd. Het is in dat geval verstandig om regenkleding aan te hebben, met daaroverheen het veiligheidshesje.

5.2.2 Treeplank

Verder wordt er in de e-learning veel aandacht besteed aan het veilig gebruiken van de treeplank. Belangrijk daarbij is dat:

- het verboden is om bij een bewegende pers, op de treeplanken te staan;
- als er iemand op de treeplank staat, de wagen niet harder kan rijden dan 30 km/u;
- de wagen niet achteruit kan rijden als er iemand op de treeplank staat;
- het gevaarlijk is om op de treeplanken te staan als de wagen een drempel overgaat;
- de wagen geheel stil staat voordat iemand van de treeplank stapt, er moet ook aandacht besteedt worden aan overig verkeer;
- dat er maar één persoon op een treeplank staat;
- er alleen meegereden mag worden op de treeplank bij een afstand korter dan 100 meter;
- de personen altijd met twee voeten op de treeplank staan en zich met twee handen vasthouden.

5.2.3 Omgeving

Daarnaast wordt in de e-learning aandacht besteed aan de omgeving waarin gewerkt wordt. Het is belangrijk dat de vrijwilligers zichtbaar zijn voor de chauffeur. Dit kan door naast de wagen te lopen op de stoep of door achter de wagen te lopen. Aan de achterkant van iedere inzamelwagen hangt een camera, waardoor de chauffeur de vrijwilligers en overige weggebruikers kan zien op een beeldscherm dat is bevestigd in de cabine. Verder is het voor de omgeving van belang dat de vrijwilligers beleefd zijn tegen bewoners en andere verkeersdeelnemers, zich niet laten uitdagen door geïrriteerde of boze bewoners of verkeersdeelnemers, papier opruimen dat naast de wagen terecht komt en dat ze de containers netjes terugzetten. Soms willen omstanders ook wel eens helpen door wat papier in de wagen te gooien. Dit is niet toegestaan. De e-learning geeft aan dat de vrijwilligers dit de omstanders op een beleefde manier duidelijk moeten maken en dat het niet veilig is voor omstanders om zich rond de inzamelwagen te begeven.

5.2.4 Verkeer

Van groot belang is het letten op overig verkeer, zeker als er aan twee kanten van de weg wordt ingezameld. De e-learning besteedt er aandacht aan, dat de vrijwilligers op moeten letten bij oversteken en zoveel mogelijk op de stoep, of achter het inzamelvoertuig moeten lopen. Ook bij bijzondere verkeerssituaties is extra oplettendheid vereist. Dit kan gaan over opritten, drukke kruisingen, de spits en spelende kinderen in een woonwijk.

5.2.5 Inzamelwagen

Er moet voorzichtig worden omgegaan met de inzamelwagen. Hierin zit een pers bevestigd die gevaarlijk kan zijn. Van belang hierbij is dat:

- als er grote stukken karton worden geperst bestaat de kans dat er stukken terug schieten de vrijwilligers dan naast de wagen gaan staan;
- de persruimte mag niet betreden worden;
- personen mogen zich niet op de rand van de wagen, waar de pers in zit, begeven;
- handen mogen niet in de persbak gestoken worden;

Ook wordt er wel eens gebruik gemaakt van een zijlader (een inzamelwagen). Deze wagen kan alleen gebruikt worden als er wordt ingezameld met minicontainers. Dit is een wagen waarbij de chauffeur het werk vanuit zijn cabine verricht. De vrijwilligers hoeven hierbij enkel de minicontainers op een bereikbare afstand van de wagen te zetten, met de wielen van de wagen af. Er moet ongeveer een breedte van een stoeptegels tussenzitten en de container moet vrij bereikbaar zijn. Dit betekent dat er geen palen, auto's of bomen in de buurt moeten staan. De chauffeur zet de inzamelwagen op de juiste plek en bedient met een knop een

grijparm die de minicontainers vastpakt en leegt. Verder is de inzamelwagen voorzien van drie belangrijke noodknoppen. Twee daarvan zijn rode noodstopvoorzieningen. De chauffeur heeft er een in de cabine zodat als hij een gevaarlijke situatie ontdekt, direct de stroomvoorziening van de inzamelwagen kan halen. Aan de achterkant waar de vrijwilligers lopen, is ook een noodstopvoorziening bevestigd. Als een vrijwilliger zich met enige lichaamsdelen in de pers bevindt kan de andere vrijwilliger de noodstop indrukken. Daarnaast is er ook een gele bevrijdingsknop aanwezig. Indien een vrijwilliger bekneld is geraakt in de pers, kan met deze knop de pers een slag worden teruggezet.

5.2.6 Overig

Een belangrijk aspect is dat de chauffeur de leidinggevende is zodra ze de route beginnen te rijden. De aanwijzingen van de chauffeur dienen altijd opgevolgd te worden. Ook dient er rustig gereageerd te worden op agressieve omstanders. Ga niet in discussie en laat weten dat jullie je best doet om zo snel mogelijk weer weg te zijn. Verder zijn er een aantal overige zaken die aandacht verdienen bij de vrijwilligers, zoals:

- het uitvoeren van de werkzaamheden onder invloed van drugs en alcohol is verboden;
- lang haar moet vastgezet worden;
- kettingen waaraan je kan blijven hangen zijn niet toegestaan;
- ringen zijn gevaarlijk tijdens het inzamelen;
- losse sjaals en kleding is riskant;
- het gebruik van een GSM en muziek is ook niet toegestaan tijdens het inzamelen.

Tot slot wordt er ook nog aandacht besteed aan hoe een vrijwilliger zich dient te gedragen als er een ongeval plaatsvindt. Belangrijk hierbij is:

- zorg voor je eigen veiligheid en die van slachtoffers, collega's of omstanders;
- informeer de chauffeur;
- bel het noodnummer 112 als dit nodig is;
- op ieder inzamelvoertuig is een brandblusser en een EHBO-trommel aanwezig;
- meld het ook als er bijna een ongeval gevaarlijke situatie zich voordoet.

5.3 Bedrijfs hulpverlening

In de Arbowet, die wel van toepassing is voor werknemers, is opgenomen dat bedrijven verplicht zijn om maatregelen te nemen ten behoeve van bedrijfs hulpverlening.⁵¹ Het hebben van een EHBO-doos en een brandblusser valt hier ook onder. Daarnaast moeten de gevolgen van incidenten die onderweg gebeuren, beperkt worden.

5.3.1 Praktijk

Op het gebied van bedrijfs hulpverlening heeft Dar instructiekaarten in de inzamelvoertuigen liggen, waarin wordt uitgelegd wat de chauffeurs en de vrijwilligers moeten doen in geval van nood. Daarnaast is er een EHBO-trommel en een brandblusser aanwezig in elk inzamelvoertuig. Ook heeft Dar afspraken met de leverancier van de brandblusser en de EHBO-trommel over het onderhoud zodat deze tijdig vervangen worden. Verder is er ook een jerrycan met water aanwezig op het inzamelvoertuig. Hier moet ook op gelet worden dat deze niet te lang ongebruikt blijft staan, omdat er anders een legionellabacterie in kan ontstaan. Dit is ook opgenomen in de RI&E 2014 van Dar, dat hiervoor maatregelen getroffen moeten worden. De jerrycans dienen vaker ververs te worden. Dit kan van belang zijn bij wonden die schoongespoeld moeten worden of het drinken van dit water bij heat weer.

5.4 Inrichting arbeidsplaatsen

In de RI&E 2014 wordt bij inrichting van de arbeidsplaats aandacht besteed aan de orde en netheid. In dat geval wordt er gekeken of de werkplekken netjes zijn. Dit houdt dus met name

⁵¹ 'Welke verplichtingen gelden er voor bedrijfs hulpverlening', *Arboportaal.nl*.

in, het inzamelvoertuig. De cabine van het voertuig dient opgeruimd te zijn en het morsvuil (het papier dat naast de inzamelwagen terecht komt) dient opgeruimd te worden. De chauffeurs en de teamleiders dienen hier toezicht op de te houden. Ook moeten de inzamelwagens gekeurd en onderhouden worden. Daarnaast horen er voldoende voorzieningen aanwezig te zijn in noodsituaties, zoals een brandblusser en een EHBO-does. Ook dient duidelijk gemaakt te worden aan alle inzamelaars, dat er niet gerookt mag worden op de werkplek en zeker niet in de cabine van het inzamelvoertuig. Verder bestaat er valgevaar, aanrijdgevaar en de inzamelaars kunnen bekneld raken. Daarnaast dient er aandacht besteed te worden aan gladheid van de weg bij vorst en regen en aan de verlichting van het voertuig.

5.4.1 Praktijk

Voor orde en netheid worden er afspraken gemaakt met de medewerkers. De medewerkers van Dar die de inzamelwagen mee hebben gekregen op de dag van de inzameling, dienen ervoor te zorgen dat de cabine van de wagen schoon is zodat de vrijwilligers en de chauffeur van die avond of van dat weekend een schone werkplek hebben. De vrijwilligers en de betreffende chauffeur dienen er op hun beurt weer voor te zorgen dat de inzamelwagen weer netjes wordt teruggebracht. De chauffeur dient aan de vrijwilligers instructies te verschaffen dat het morsvuil in een andere papiercontainer wordt gedaan, die nog geledigd moet worden, of dat het morsvuil los in de wagen moet worden gegooid. De vrijwilligers hebben deze instructies al eens gekregen in de e-learning, echter kan dit nog eens worden herhaald als de chauffeur ziet dat deze instructie niet wordt nageleefd.

De inzamelwagens waar het oud papier en karton mee wordt opgehaald, dienen gekeurd en goed onderhouden te worden. In het KAM-jaarplan 2017 van Dar is opgenomen dat de teamleiders jaarlijks de werkplekken controleren. De inzamelwagens kunnen worden aangemerkt als werkplek, doordat de werkzaamheden plaatsvinden rondom het voertuig. De hoofden van de uitvoering dienen de werkplek vier keer per jaar, per hoofd, te controleren. De papiercoördinator dient de werkplekken eens per maand te controleren. Deze laatste inspectie is uitsluitend gericht op het inspecteren van papierinzameling. Ook wordt bij de inspectie gecontroleerd of de brandblusser nog houdbaar is, of de veiligheidskaarten aanwezig zijn in de cabine van de vrachtwagen en wordt de inzamelwagen zelf gecontroleerd op gebreken. Hieronder valt dus bijvoorbeeld ook, de verlichting van het voertuig, de banden (ten behoeve van gladheid) en de werking van de noodstop.

Overigens bleek uit een interview met de heer van Kesteren (zie bijlage 8) werkzaam in de uitvoering bij REMONDIS, dat het formulier: Verklaring Veilig Inzamelen Verenigingen wel wordt ingevuld en verzameld, maar dat er verder niet meer naar gekeken wordt. Hij gaf aan dat deze formulieren ook niet in handen komen van Dar. Het wordt dus door niemand meer gecontroleerd, of de vrijwilligers die een route hebben meegelopen met REMONDIS, ook daadwerkelijk de e-learning hebben gehaald. Daarentegen houdt SUEZ de registratie van de formulieren wel goed bij (zie bijlage 9). Ze houden deze formulieren voor zichzelf en verstrekken deze ook aan Dar.

De onderaannemers, SUEZ en REMONDIS, kunnen worden gecontroleerd door de maandelijkse werkplekinspectie van de papiercoördinator. Daarnaast blijkt uit het KAM-jaarplan 2017 van Dar dat er vier keer per jaar een leveranciersbeoordeling plaatsvindt. Het kan zijn dat SUEZ of REMONDIS hier toevallig tussenzit, dit hoeft niet te gaan om het inzamelen van oud papier en karton, dit kan ook gaan om andere werkzaamheden zoals het ophalen van plastic. Hierbij worden ook de wagens gecontroleerd en wordt er gekeken hoe de onderaannemers de werkzaamheden uitvoeren.

Dat er niet gerookt mag worden op de werkplekken blijkt uit de RI&E 2014 van Dar. Hier staat ook als maatregel in beschreven dat het rookbeleid verduidelijkt moet worden en dat er gehandhaafd moet worden als er wel gerookt wordt op de werkplek. Hoofd van de afdeling

inzameling en de teamleiders van Dar, moeten hierop toezien. Ook de chauffeurs kunnen de vrijwilligers erop aanspreken.

Verder kan er bij het inzamelen van oud papier en karton nog sprake zijn van valgevaar, beknellinggevaar en aanrijdgevaar. De kraakperswagen (de inzamelwagen met een kraakpersmechanisme waar ook los papier mee kan worden ingezameld) waar oud papier en karton mee ingezameld moet worden, is een van de machines waarbij bekneeld raken een gevaar is. Lichaamsdelen kunnen bekneeld raken als de machine onverwachts in beweging komt bij bijvoorbeeld, het uit de weg halen van iets in de pers. Dar heeft hiervoor maatregelen getroffen door een noodstop te plaatsen aan de achterkant van de inzamelwagen. Daarnaast heeft de chauffeur in de cabine ook een noodstopvoorziening. Ook hangt er een camera aan de achterkant van de kraakperswagen waarmee de chauffeur kan zien wat de beladers doen. Als hij ziet dat ze met hun handen in de pers zitten of dat er een belader invalt, of dat er een ander gevaar is, kan de chauffeur op de noodstop drukken waardoor de pers stil valt. Dat er een camera aanwezig is op de wagen, is wettelijk verplicht. De inzamelwagens van SUEZ en REMONDIS horen ook een camera te hebben aan de achterzijde van de kraakperswagen doordat dit is vastgelegd in de NEN 1501.

Daarnaast is er een beveiliging voor de treeplank aanwezig bij iedere kraakperswagen. Dit is tevens wettelijk verplicht volgens de NEN-normen. Als een belader op de treeplank staat, kan het voertuig niet meer achteruitrijden. Tevens kan het voertuig ook niet harder rijden dan 30 km/u, beweegt het kraakpersschot niet richting de belader en kunnen er geen minicontainers geleegd worden doordat de hefkantelinstallatie⁵² niet werkt.⁵³ Uit de observatie is gebleken dat de vrijwilligers vaak naast de wagen meelopen als er containers geleegd moeten worden. Op korte stukken rijden, staan zij op de treeplanken. Als er grote stukken afgelegd moeten worden nemen de vrijwilligers plaats in de cabine. Hier is plaats voor twee vrijwilligers. Een eventuele derde vrijwilliger kan niet mee en zal ergens anders moeten wachten tot de wagen weer terug is. Wel wordt er met de vrijwilligers op de treeplanken over drempels gereden, dit gebeurt stapvoets. Door de camera die aanwezig is bij iedere wagen kan de chauffeur zien of de vrijwilligers op de treeplanken hebben plaatsgenomen en wanneer hij kan beginnen met rijden. Daarnaast zijn de treeplanken allemaal op een wettelijk vastgestelde hoogte gevestigd van maximaal 50 cm, vanaf de grond. Ook de treden om de cabine in te stappen zijn geplaatst op een wettelijk vastgestelde hoogte. Hiermee wordt geprobeerd valgevaar en struikelgevaar te vermijden.

Uit het interview met mevrouw Mulders, KAM-coördinator (zie bijlage 10)⁵⁴, is gebleken dat voorafgaand aan iedere route de vrijwilligers een instructie krijgen van de chauffeur over de werking van de kraakperswagen. Ook worden afspraken gemaakt over instructies geven aan de chauffeur bij het achteruitrijden. Tijdens de observatie is gebleken dat de instructie gegeven werd, er werd aandacht besteed aan hoe de wagen werkt en hoe de minicontainers aan de wagen bevestigd moeten worden. Daarnaast werd er ook gecontroleerd of de vrijwilligers de juiste persoonlijke beschermingsmiddelen aan hadden. Dit is in overeenstemming met het beleid van Dar, hoe de instructies en controles gegeven dienen te worden.

Verder bestaat bij werken op de weg aanrijdgevaar. In de RI&E 2014 is dit risico omschreven. Vooral als er aan twee kanten van de weg tegelijk wordt ingezameld kunnen er gevaarlijke situaties ontstaan. Inzamelen aan twee kanten van de weg moet dan ook zoveel mogelijk vermeden worden. Ook staat in de RI&E 2014 opgenomen dat iedereen er bedacht op moet zijn dat er risico's bestaan en dat de beladers en de chauffeur elkaar aanspreken op

⁵² De installatie van de kraakperswagen die de minicontainer omhoog tilt om deze te legen.

⁵³ 'Werkinstructie treeplank kraakperswagen veilig gebruiken', *Arbocatalogus-afvalbranche.nl*.

⁵⁴ Bijlage 10.

gevaarlijk gedrag. Ook de chauffeur kan de vrijwilligers aanspreken op gevaarlijk gedrag. Daarnaast is tijdens de observatie opgevallen dat als er aan twee kanten van de weg tegelijk wordt ingezameld, dat de chauffeur de inzamelwagen dan zo neerzet, dat overig verkeer er niet meer langs kan. Ook kan het zo zijn dat fietsers bijvoorbeeld af moeten stappen en over de stoep verder moeten of gewoon even moeten wachten. Dit doet de chauffeur om de veiligheid van de vrijwilligers zoveel mogelijk te waarborgen en een aanrijding te voorkomen. Verder hebben de inzamelwagens een dodehoekspiegel, camera's en een signaal om achteruit te rijden. Daarnaast beschikken alle Dar voertuigen over een veiligheidsmap met daarin in ieder geval de volgende informatie: telefoonnummers, voertuiginstructies, werkinstructies, veiligheidsbladen en calamiteiteninstructie.

5.5 Fysieke belasting

De vrijwilligers die oud papier en karton inzamelen hebben ook te maken met fysieke belasting. Zij rollen minicontainers met een inhoud van maximaal 240 liter. Daarnaast moet los aangeboden oud papier en karton in de inzamelwagen worden gegooid. Dit zijn bijvoorbeeld dozen vol met oud papier en karton die de vrijwilligers moeten tillen en in de inzamelwagen dienen te gooien. Ook moeten zij van de treeplanken afstappen en in- en uit de cabine stappen. Dit leidt tot fysieke belasting van het lichaam. Uit de arbocatalogus blijkt dat de Raad van State al enkele uitspraken heeft gedaan over afwijkende normen en iedere keer werd de P90 norm aangehouden.⁵⁵ De fysieke belasting zal bij de vrijwilligers niet snel intreden doordat de vrijwilligers deze werkzaamheden incidenteel uitvoeren.

5.5.1 Praktijk

Dar spreekt met de chauffeurs af dat ze de tijd moeten nemen om het oud papier en karton in te zamelen. Zo nemen vrijwilligers ook de tijd om alles goed te doen en werken ze niet gehaast. De chauffeur speelt hierbij een grote rol hoe hij rijdt en hoe snel hij zich weer naar de volgende containers verplaatst. Daarnaast proberen de vrijwilligers en de chauffeurs elkaar te helpen tijdens de werkzaamheden, door bijvoorbeeld te assisteren bij zware containers of als er veel op een plek verzameld staan.

5.6 Arbeidsmiddelen

Hieronder valt een CE-keuring voor de inzamelwagens, instructies van de arbeidsmiddelen en onderhoud en keuring van de machines. De inzamelwagens waar oud papier en karton mee worden ingezameld, hebben het zwaar te verduren. De installaties raken door het afval vervuild en slijten snel.⁵⁶ De kans dat hieruit ongevallen ontstaan is redelijk. Volgens de ongevallen analyse van de sector afval ontstaan er ongevallen door slecht onderhoud en slechte keuringen.⁵⁷

5.6.1 Praktijk

Volgens de RI&E 2014 van Dar zorgt zij ervoor dat de inzamelwagens een CE-keuring hebben door deze eis op te nemen in haar inkoopbeleid. Dit betekent dat de wagens in dat geval over de benodigde wettelijke veiligheidseisen beschikken volgens de NEN-normen. Daarnaast wordt in de algemene eisen, op grond waarvan SUEZ en REMONDIS hun werkzaamheden uitvoeren, genoemd dat deze afvalinzamelaars gebruik moeten maken van machines die aan de wettelijke veiligheidseisen voldoen. Dit betekent dat zij ook gebruik maken van CE-gekeurde inzamelwagens.

Uit het interview met mevrouw Mulders, KAM-coördinator, blijkt dat Dar niet volledig op de hoogte is van het feit dat de arbeidsomstandigheden wetgeving ook deels van toepassing is

⁵⁵ 'Samenvatting P90-norm', *Arbocatalogus-afvalbranche.nl*.

⁵⁶ 'Onderhouden en afstellen arbeidsmiddelen', *Arbocatalogus-afvalbranche.nl*.

⁵⁷ Analyse ongevallen van de sector afval 1998-2009 RIVM.

op de vrijwilligers. Dat dit het geval is, is gebleken uit het vierde hoofdstuk. Dar is geabonneerd op KWA (een bedrijf dat advies geeft aan organisaties op verschillende gebieden) die de relevante wijzigingen in wet- en regelgeving doorstuurt naar Dar. Deze worden door de KAM-coördinator doorgestuurd naar de leidinggevenden, of in ieder geval naar de personen die iets met deze regelingen moeten doen. Dar is niet actief bezig met het implementeren van wet- en regelgeving. Of deze nieuwe wet- en regelgeving dus op een juiste manier in de organisatie wordt gebracht door het aanpassen van een beleid of een werkwijze, is niet bekend. Dit ligt eraan wat de persoon met de verkregen informatie doet.

Daarnaast staat in het computerbestand van Dar een groot aantal instructies die van toepassing zijn op verschillende werkzaamheden binnen Dar. Uit het interview met mevrouw Mulders, KAM-coördinator van Dar, is gebleken dat iedereen deze kan raadplegen maar het is aan de proceseigenaar hoe er wordt omgegaan met de instructie. Als de proceseigenaar enkel een mondelinge toelichting wil geven, kan dat ook.

Er is een instructie opgesteld ten behoeve van de vrijwilligers die oud papier en karton inzamelen met minicontainers. Deze wordt gezien als een voorloper van de e-learning. Uit het interview met de KAM-coördinator is ook gebleken dat de instructie daarom niet meer gebruikt wordt of verstrekt. De Arbocatalogus Afvalbranche wordt wel veel gebruikt om maatregelen op te stellen als daar om gevraagd wordt. Dit betekent dus dat deze regelingen omtrent veiligheid, niet standaard worden gebruikt en ook niet allemaal. Alleen als het nodig is en als het wordt aangevraagd door een leidinggevende, wordt er met behulp van de arbocatalogus een maatregel opgesteld door de KAM-coördinator. De enige instructie die wordt gegeven aan de vrijwilligers, is hoe er met de arbeidsmiddelen om moet worden gegaan. Dit komt aan bod in de e-learning. Ook komt dit kort naar voren aan het begin van de inzamelroute.

Volgens het Arbo-jaarplan 2017 van Dar, worden er ook regelmatig werkplekinspecties gehouden. Ook controleert de wagenparkbeheerder vier keer in het jaar de wagens. De papiercoördinator controleert de wagens een keer in de maand, zoals al eerder is genoemd. Het formulier dat wordt ingevuld en bijgehouden ten behoeve van de werkplekinspectie, wordt opgeslagen in de administratie van Dar.

Volgens de heer Francois, wagenparkbeheerder van Dar, voeren de chauffeurs van Dar zelf een inspectie uit aan de hand van een checklist, voordat zij de inzamelwagen meenemen op de route. Door hen wordt ook klein onderhoud gepleegd eens in de twee weken. Verder wordt drie keer per jaar onderhoud gepleegd door de garage en dit wordt geregistreerd. Bij storingen worden deze in het bonnenboekje gemeld, vastgelegd in het systeem van Dar en bijgehouden wat de afwikkeling daarvan is.

5.7 Persoonlijke beschermingsmiddelen

Werkgevers moeten gratis persoonlijke beschermingsmiddelen verstrekken aan haar werknemers.⁵⁸ Uit de Arbocatalogus Afvalbranche blijkt dat de afvalinzamelaar die de inzamelwagen en de chauffeur levert, ook verantwoordelijk is als opdrachtgever voor de veiligheid van de vrijwilligers. Hieronder valt ook het verstrekken van persoonlijke beschermingsmiddelen. Om te voldoen aan de zorgplicht, moeten er veiligheidsschoenen worden verstrekt.⁵⁹

5.7.1 Praktijk

Momenteel wordt door Dar veiligheidsschoenen en veiligheidshesjes geleverd aan de verenigingen. De vereniging dient een aantal schoenmaten door te geven. In de organisatie

⁵⁸ 'Gratis persoonlijke beschermingsmiddelen', *Arboportaal.nl*.

⁵⁹ 'Werkgever moet voor veiligheidsschoenen zorgen' *Arbovakbase.nl*.

wordt er bij verenigingen de regel gehanteerd, dat er tien paar schoenen en tien paar veiligheidshesjes worden verstrekt aan iedere vereniging, ongeacht hoeveel vrijwilligers zij hebben. Door Dar is gekozen voor tien, om ervoor te zorgen dat de vrijwilligers die de route lopen, op dat moment kunnen beschikken over een paar veiligheidsschoenen. Het beheer van de schoenen ligt vervolgens bij de vereniging. Het wordt overigens niet geregistreerd welke vereniging welke middelen al heeft ontvangen en hoeveel. Als de vereniging meerdere schoenen of hesjes nodig heeft, dient zij dit aan te vragen bij Dar en hiervoor zal een bedrag in rekening worden gebracht. Voor de werkzaamheden die de vrijwilligers uitvoeren is het verstrekken van veiligheidsschoenen en hesjes voldoende. De hesjes zijn van belang zodat de vrijwilligers goed zichtbaar zijn in het verkeer. Daarnaast zijn ze van belang doordat het voor de overige weggebruikers duidelijk is dat ze bij de inzamelwagen horen. Ook zijn ze voor de chauffeur herkenbaar met de hesjes. De veiligheidsschoenen zijn belangrijk voor schade die de vrijwilligers op kunnen lopen aan hun voeten. Ook moet dit uitglijden tegengaan.

Wel wordt er voor het begin van de route door de chauffeur gecontroleerd of de vrijwilligers hun verstrekte persoonlijke beschermingsmiddelen aanhebben. Als dat niet het geval is hoort de chauffeur de vrijwilligers weg te sturen. Of dit ook werkelijk wordt gedaan kan niet met zekerheid gezegd worden. Tijdens de observatie hadden de vrijwilligers de persoonlijke beschermingsmiddelen aan. Ook tijdens de werkplekinspecties van de papiercoördinator worden de vrijwilligers gecontroleerd of zij de juiste spullen aanhebben.

5.8 Waarborg onderaannemers

De maatregelen die Dar neemt voor de waarborg van de veiligheid van de vrijwilligers, probeert zij ook te waarborgen bij SUEZ en REMONDIS door eisen op te nemen tijdens de aanbesteding, waar de onderaannemers aan moeten voldoen tijdens de inzameling van oud papier en karton.

In 2.1 van de algemene eisen van het aanbestedingsdocument van Beuningen (zie bijlage 2) wordt benoemd:

‘Opdrachtnemer handelt bij de uitvoering van de Opdracht conform de wetten, verordeningen, besluiten en voorschriften die door de rijksoverheid, provinciale en gemeentelijke overheid, danwel door andere daartoe wettelijk aangewezen organen zijn vastgesteld ten aanzien van afvalinzameling en transport. Voor zover een activiteit (nog) niet onder een regeling valt, handelt de Opdrachtnemer met inachtneming van de vereiste zorg voor het milieu (o.a. Arboafvalcatalogus, P90-norm).’

In 2.1 van de algemene eisen van de MARN aanbestedingsdocumenten waarop de inzameling van oud papier en karton is gebaseerd, voor de gemeenten Druten, Berg en Dal (Groesbeek en Beek-Ubbergen) en Wijchen, dat in paragraaf 2.3.2 is besproken, is opgenomen:

‘Opdrachtnemer handelt bij de uitvoering van de opdracht conform wetten, verordeningen, besluiten en voorschriften die door de rijksoverheid, provinciale en gemeentelijke overheid, danwel door andere daartoe wettelijk aangewezen organen zijn vastgesteld ten aanzien van afvalinzameling en transport. Voor zover een activiteit (nog) niet onder een regeling valt handelt de opdrachtnemer met inachtneming van de vereiste zorg voor het milieu.’

Verder kunnen SUEZ en REMONDIS maandelijks gecontroleerd worden tijdens de leveranciersbeoordelingen en de werkplekinspecties door de papiercoördinator van Dar, zoals eerder is omschreven. Verschillende veiligheidsaspecten worden dan gecontroleerd.

5.9 Conclusie

Dar is in het bezit van drie ISO-certificaten op het gebied van arbomanagementsysteem, milieuzorgsysteem en haar kwaliteitssysteem. Daarnaast besteed Dar ook aandacht aan de veiligheid van de vrijwilligers, door hen een e-learning te laten volgen. Hierin worden verschillende onderwerpen behandeld zoals: kleding, veilig gebruik van de treeplank, veilig gebruik van de inzamelwagens, verkeer, omgeving, instructies opvolgen en wat te doen bij ongevallen.

De gevolgen door het nalaten om maatregelen te nemen wat betreft bedrijfshulpverlening, kunnen groot zijn. Dar zorgt er momenteel voor dat haar eigen inzamelwagens en de wagens van SUEZ en REMONDIS een EHBO-trommel en een brandblusser aan boord hebben. Daarnaast wordt er tijdens de e-learning aandacht besteed aan hoe er door de vrijwilligers gehandeld dient te worden als er een ongeval plaatsvindt.

Op het gebied van de inrichting van de arbeidsplaatsen kunnen de gevolgen van ongevallen ernstig zijn. Daarnaast blijkt ook dat hier de meeste ongevallen uit ontstaan. Er worden een aantal werkplekinspecties uitgevoerd waarbij gecontroleerd wordt of de inzamelwagens, de vrijwilligers en de chauffeurs zich houden aan de gestelde eisen. Verder heeft Dar veel veiligheidsmaatregelen getroffen ten aanzien van de inrichting van de arbeidsplaats.

Van fysieke belasting is bij de vrijwilligers niet snel sprake omdat zij deze werkzaamheden niet regelmatig uitvoeren. Daarnaast voldoen de arbeidsmiddelen van Dar aan de wettelijke veiligheidseisen. Waarmee onder andere de veiligheid van de vrijwilligers wordt gewaarborgd. Verder verstrekt Dar aan iedere vereniging tien paar schoenen en tien paar veiligheidshesjes ten behoeve van de vrijwilligers. Aan het begin van iedere route wordt door de chauffeur gecontroleerd, of de vrijwilligers de persoonlijke beschermingsmiddelen aanhebben.

Om te waarborgen dat SUEZ en REMONDIS ook de veiligheidseisen waarborgen heeft Dar eisen opgenomen in de algemene eisen van de aanbestedingsdocumenten. Dit wordt verder gecontroleerd tijdens de leveranciersbeoordelingen en de werkplekinspecties door de papiercoördinator van Dar.

6 Voldoet Dar aan de zorgplicht?

Welke veiligheidsmaatregelen Dar momenteel neemt voor haar vrijwilligers is aan bod gekomen in het vorige hoofdstuk. De vergelijking of deze maatregelen in overeenstemming zijn met de gestelde eisen, komt in dit hoofdstuk aan bod. Voor de beantwoording van de centrale vraag is dit van belang, omdat uit de bevindingen van dit hoofdstuk uiteindelijk de aanbevelingen kunnen worden gevormd. De verschillende risico's, besproken in hoofdstuk vijf, komen achtereenvolgens aan bod. Uit hoofdstuk vier is gebleken dat de te nemen maatregelen te bepalen zijn aan de kelderluikcriteria. Deze bestaan uit de aard van de omstandigheden, hoe groot de kans is dat daaruit ongevallen ontstaan, de ernst van de gevolgen die in kunnen treden en hoe bezwaarlijk het is om bepaalde maatregelen te nemen. Deze criteria worden ingevuld aan de hand van de risico's uit het vijfde hoofdstuk. Tot slot zal het hoofdstuk worden afgesloten met een conclusie.

De aard van de werkzaamheden van Dar is bij alle risico's hetzelfde. Toegespitst op de vrijwilligers, betekent dit dat de aard van de werkzaamheden is: het ophalen van oud papier en karton met een kraakperswagen met behulp van vrijwilligers. Het werk uitbesteden aan SUEZ of REMONDIS maakt geen verschil in deze definitie.

6.1 Bedrijfshulpverlening

De kans dat er ongevallen ontstaan als gevolg van het nalaten om maatregelen te nemen voor bedrijfshulpverlening, is klein. De gevolgen van de ongevallen kunnen echter wel ernstiger zijn als er geen maatregelen voor zijn genomen. Indien er een brand uitbreekt en er is geen brandblusser aanwezig in het voertuig, is de kans groter dat er gewonden vallen. Als er wel een brandblusser aanwezig is en mensen weten die te vinden en te gebruiken, kunnen de gevolgen van de ongevallen worden beperkt.

Volgens de Arbocatalogus Afvalbranche dient er extra aandacht besteed te worden aan situaties bij bedrijfshulpverlening buiten bedrijfsuren.⁶⁰ Het inzamelen van oud papier en karton vindt plaats buiten bedrijfsuren doordat de vrijwilligers de route lopen in de avonduren of in het weekend. Ook omdat de werkzaamheden niet worden uitgevoerd op het bedrijfsterrein dient er extra aandacht aan te worden besteed. Onder extra aandacht wordt bijvoorbeeld verstaan, een schriftelijke instructie. Tijdens de e-learning wordt hier wel aandacht aan besteed, dit gebeurt kort en vind maar een keer in de drie jaar plaats voor de vrijwilligers. Deze maatregelen zijn niet bezwaarlijk doordat het weinig inspanning kost om deze maatregelen te treffen. Daarnaast zijn er geen verdere kosten aan verbonden.

6.2 Inrichting arbeidsplaatsen

Struikelen, vallen en bekneeld raken is een hoog risico, blijkt uit een analyse van arbeidsongevallen uit de afvalbranche. Opvallend is ook dat bij de meeste ongevallen een zwaar voertuig bij betrokken is.⁶¹ Een kraakperswagen is ook een zwaar voertuig. De kans is dus redelijk groot dat er ongevallen ontstaan als de inrichting van de arbeidsplaats niet juist is. De gevolgen van een ongeval zijn ook groot doordat er ernstige verwondingen kunnen ontstaan bij uitglijden, vallen, struikelen of een aanrijding. Dit kan leiden tot ernstig letsel en zelfs tot de dood.

Uit de jurisprudentie van hoofdstuk vier is gebleken dat instructies schriftelijk moeten zijn. Daarnaast is gebleken dat de instructies regelmatig onder de aandacht gebracht moeten worden. Ook is het zo, dat niet alle gevaren onder de aandacht wordt gebracht tijdens de instructie voorafgaand aan de route. Er wordt enkel aandacht besteed aan de werkwijze van de inzamelwagen en of de vrijwilligers de juiste persoonlijke beschermingsmiddelen

⁶⁰ 'Organiseren bedrijfshulpverlening', *Arbocatalogus-afvalbranche.nl*.

⁶¹ Analyse ongevallen van de sector afval 1998-2009 RIVM.

aanhebben. Verder wordt er in de e-learning en de gegeven mondelinge instructies, weinig aandacht besteed aan in- en uitstappen van de cabine en het op- en afstappen van treeplank. Hierbij bestaat ook valgevaar en aanrijdgevaar. Het verstrekken van extra instructies en het opfrissen van de maatregelen is niet bezwaarlijk. Dat kan gerealiseerd worden zonder veel kosten te hoeven maken.

6.3 Fysieke arbeidsbelasting

De kans dat er ongevallen ontstaan bij vrijwilligers door fysieke belasting is klein. Dit komt doordat zij de werkzaamheden niet op regelmatige basis uitvoeren. Als er toch ongevallen ontstaan, zal dit niet ernstig zijn. De vrijwilligers kunnen dan last hebben van bijvoorbeeld een verrekking of overbelasting.

Volgens de Arbocatalogus Afvalbranche is het van belang dat de vrijwilligers erop gewezen moeten worden dat het inzamelen van oud papier en karton lichamelijk zwaar werk is en dat de vrijwilligers redelijk fit moeten zijn om het werk veilig uit te kunnen voeren. Dat wordt momenteel nog niet gedaan. Vooral bij beladers die een leeftijd hebben boven de 40 jaar moet er extra aandacht worden besteed aan het aantal kilo dat zij mogen tillen en hoelang. Dit kan worden bepaald aan de hand van de P90-norm die is opgesteld door brancheorganisaties. De P90-norm is bedoeld voor fulltime medewerkers zodat zij tot aan hun pensioen deze arbeid kunnen verrichten. Voor de vrijwilligers geldt deze norm dus niet maar kan deze wel gebruikt worden als uitgangspunt. Daarnaast wordt er aan het tillen en dragen ook geen aandacht besteed in de e-learning. Het verstrekken van een instructie en mensen erop wijzen dat het inzamelen van oud papier en karton lichamelijk zwaar werk is, is geen bezwaarlijke maatregel. Dit hoeft ook geen kosten met zich mee te brengen.

6.4 Arbeidsmiddelen

De gevolgen die kunnen ontstaan uit het slecht onderhouden van arbeidsmiddelen en slechte (of geen) instructies kunnen groot zijn. Als de camera's van de inzamelwagens niet meer werken en de chauffeur rijdt achteruit terwijl er een vrijwilliger zich achter de wagen bevindt, kan leiden tot ernstig letsel van de vrijwilligers. Daarnaast kan er ook ernstig letsel ontstaan als de noodstopvoorziening het niet meer doet. Bijvoorbeeld als een vrijwilliger aan de hefkantelinstallatie blijft haken en in de kraakpers wordt gegooid. Dit kan zelfs leiden tot de dood van een vrijwilliger.

Het opstellen van een proces en werkinstructie is momenteel de verantwoordelijkheid van de proceseigenaar. Dit betekent dat niet overal in de organisatie de instructies op dezelfde wijze worden doorgevoerd. Daarnaast worden er ook alleen instructies gemaakt als de leidinggevende hierom vraagt. Verder wordt er niet gecontroleerd of de vernieuwde wet- en regelgeving wordt doorgevoerd. Het opstellen van het proces en de extra controles zijn geen bezwaarlijke maatregelen. Het zal tijd kosten en een organiserend vermogen om dit voor elkaar te krijgen.

6.5 Persoonlijke beschermingsmiddelen

De kans dat er ongevallen ontstaan door het niet dragen van veiligheidsmiddelen is redelijk. Vrijwilligers kunnen uitglijden of letsel oplopen aan hun voeten als zij geen veiligheidsschoenen aanhebben. Daarnaast bestaat er ook aanrijdgevaar als zij geen veiligheidshesje aanhebben. Als zij dit hesje aanhebben, zijn zij goed zichtbaar voor het overige verkeer. Daarnaast zijn zij dan ook goed herkenbaar voor de chauffeur. De gevolgen van de ongevallen zijn bij aanrijdgevaar groter dan bij het niet dragen van veiligheidsschoenen. Als een vrijwilliger wordt aangereden kan dit ernstig letsel tot gevolg hebben.

Momenteel worden er per vereniging tien paar veiligheidsschoenen verstrekt. Volgens de lijn die te vinden is in de jurisprudentie, wordt daarmee niet voldaan aan de zorgplicht. Iedere

vrijwilliger dient persoonlijke beschermingsmiddelen te hebben. Dit betekent dat de vrijwilligers in ieder geval een eigen paar veiligheidsschoenen in het bezit moet hebben. Het nemen van deze maatregel zou wellicht kunnen worden aangeduid als bezwaarlijk. Er zijn momenteel meer dan 1000 vrijwilligers gecertificeerd. Veiligheidsschoenen kosten rond de €30,- per paar. Dit zou betekenen dat Dar rond de €30.000,- dient te betalen voor de aanschaf van veiligheidsschoenen. Daarnaast komen er steeds meer gecertificeerde vrijwilligers bij. Na drie jaar verloopt het certificaat en dient de vrijwilliger de e-learning opnieuw te maken, indien de vrijwilliger nog steeds oud papier en karton wil inzamelen voor de vereniging. Als de vereniging ieder jaar andere vrijwilligers wil laten inzamelen komen er ieder jaar andere vrijwilligers bij. Ook is het zo dat verenigingen soms per jaar veranderen van inzamelende vrijwilligers. Bijvoorbeeld een voetbalclub. Ieder jaar wordt er bij de voetbalclub een ander team verantwoordelijk gesteld voor de inzameling van oud papier en karton. Dit zou betekenen, dat Dar ieder jaar een heel voetbalteam een eigen paar veiligheidsschoenen zou moeten verstrekken. Daarbij komt, dat het betreffende voetbalteam maar voor een jaar inzamelt en een vrijwilliger een enkele keer in dat jaar zorgt voor de inzameling. Ook komt het voor dat een vereniging meer dan 200 leden heeft die staan ingeschreven als gecertificeerd, die een keer in het jaar aan de beurt zijn om oud papier en karton in te zamelen. Of het bezwaarlijk is dat niet alle veiligheidsschoenen worden vergoed door Dar maar er tien worden verstrekt zodat de vrijwilligers tijdens de inzameling over een paar kunnen beschikken, zal uiteindelijk door de rechter moeten worden bepaald. Hierover is geen duidelijke lijn te vinden in literatuur of jurisprudentie.

6.6 Conclusie

De meeste maatregelen die Dar neemt zijn in overeenstemming met de gestelde wettelijke eisen. De invulling van de kelderluikcriteria leidt ertoe dat er nog op enkele punten een maatregel moet worden toegevoegd.

Op het gebied van bedrijfshulpverlening moet volgens de wet een organisatie extra aandacht besteden aan maatregelen hiervoor, als zij gebruik maken van vrijwilligers. Daaronder wordt onder andere verstaan, een schriftelijke instructie. Ook herhalingen van instructies door het jaar heen zijn belangrijk. Dit geldt ook op het gebied van inrichting van de arbeidsplaats. Aan sommige onderwerpen zoals het in- en uitstappen van de cabine en het op- en afstappen van de treeplank wordt weinig aandacht aan besteed. Ook in de e-learning wordt hier weinig aandacht aan besteed. De maatregelen die genomen moeten worden om hier wel aandacht aan te besteden, zijn niet bezwaarlijk doordat ze relatief weinig geld en tijd kosten.

De kans dat er ongevallen ontstaan door fysieke belasting is klein. De vrijwilligers voeren deze werkzaamheden niet regelmatig uit. Wel is het volgens de Arbocatalogus Afvalbranche van belang dat de vrijwilligers gewezen worden op het feit dat het inzamelen van oud papier en karton fysiek zwaar werk is. Dit is geen bezwaarlijke maatregel.

De gevolgen door slechte instructies en onderhoud van de arbeidsmiddelen kan leiden tot ernstige gevolgen voor de vrijwilliger. Het opstellen en verstrekken van instructies en extra toezicht houden is niet bezwaarlijk.

Het verstrekken van tien paar veiligheidshesjes en veiligheidsschoenen per vereniging, ongeacht hoeveel vrijwilligers deze vereniging inzet, is niet in overeenstemming met de zorgplicht. Als er aan iedere gecertificeerde vrijwilliger een paar veiligheidsschoenen en een veiligheidshesje verstrekt zou moeten worden, gaat dat veel kosten. De kans dat deze maatregel bezwaarlijk is, is groot. Uiteindelijk zal dat bepaald moeten worden door de rechter omdat er nog niet eerder een uitspraak over is gewezen.

7 Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk komen de conclusies van alle voorgaande hoofdstukken voorbij die gezamenlijk antwoord geven op de centrale vraag. In de tweede paragraaf worden de aanbevelingen gegeven, die gemaakt kunnen worden aan de hand van de conclusies.

De vraag die centraal staat in dit onderzoek is: welke aanbevelingen kunnen aan Dar N.V. gedaan worden, binnen de kaders van het Nederlands recht, gelet op de analyse van de huidige afspraken tussen de gemeenten, de verenigingen, de verzekeraar en Dar omtrent de beperking van de aansprakelijkheid van Dar jegens de vrijwilligers van de verenigingen bij het inzamelen van oud papier en karton?

7.1 Conclusie huidige situatie

Hier is duidelijk geworden hoe de partijen zich verhouden tot elkaar en welke afspraken partijen met elkaar hebben gemaakt. Voor de beantwoording van de centrale vraag is dit van belang, omdat een analyse van de afspraken plaats dient te vinden voordat er aanbevelingen kunnen worden gegeven voor de beperking van de aansprakelijkheid. De gemeenten Berg en Dal, Beuningen, Druten, Heumen, Nijmegen en Wijchen zijn aandeelhouder van Dar. Dar voert werkzaamheden uit voor deze gemeenten op grond van een dienstverleningsovereenkomst. In opdracht van de gemeenten, zamelt Dar oud papier en karton in met verenigingen die zijn gevestigd in deze eerder genoemde gemeenten. In sommige gemeenten (of delen daarvan) worden de werkzaamheden wat betreft het inzamelen van oud papier en karton, door Dar uitbesteed aan REMONDIS of SUEZ op grond van aanbesteding. Bij REMONDIS is dit momenteel gebaseerd op een mailconversatie en bij SUEZ op een korte opdrachtbevestiging. De afspraken tussen Dar en de gemeenten omtrent de inzameling van oud papier en karton, komen in alle gemeenten redelijk overeen. Uitsluitend met de gemeente Nijmegen zijn andere afspraken gemaakt, die door Dar niet worden nagekomen en ook niet met de afspraken van de overige gemeenten overeenkomen. Dar heeft verder een aansprakelijkheidsverzekering voor bedrijven, een collectieve ongevallenverzekering en een WEGAS-verzekering afgesloten ten behoeve van de vrijwilligers. Tot slot zijn de afspraken tussen Dar en de verenigingen mondeling overeengekomen. Met de verenigingen heeft zij op dit moment enkel de manier van werken afgesproken. De vrijwilligers krijgen via de e-learning de benodigde instructies die zij nodig hebben om oud papier en karton in te zamelen.

7.2 Conclusie wettelijk kader

Voor de beantwoording van de centrale vraag is het eerst van belang dat er gekeken wordt welke manieren van aansprakelijk stellen er zijn, voordat er aanbevelingen gedaan kunnen worden over de beperking daarvan. Verschillende vormen van aansprakelijkheid worden besproken. Gebleken is dat de vrijwilligers Dar aansprakelijk zou kunnen stellen bij schade op grond van art. 6:162 BW, indien Dar onzorgvuldig heeft gehandeld. Hierbij moet gedacht worden aan een gebrek bij het aanstellen, begeleiden of instrueren van de vrijwilligers. De vereniging zou eventueel op grond van art. 7:406 BW Dar aansprakelijk kunnen stellen voor schade van een vrijwilliger. Doordat aan alle vereisten van art. 7:400 BW is voldaan zou er gesproken kunnen worden van een mondelinge overeenkomst van opdracht tussen Dar en de vereniging. De vrijwilliger kan niet zelf de schade verhalen op grond van dit artikel, doordat er in dit verband geen sprake is van een overeenkomst van opdracht tussen Dar en de vrijwilligers.

Art. 7:611 BW is voor de vrijwilliger geen wettelijke grond om Dar aansprakelijk te stellen voor geleden schade. Dit artikel is van toepassing op werkgevers en werknemers. Doordat er geen sprake is van loon voor de vrijwilliger kan er niet gesproken worden van een arbeidsverhouding. De vereniging krijgt een vergoeding voor het aantal kilo dat wordt ingezameld, de vrijwilliger zamelt oud papier in op vrijwillige basis en krijgt hiervoor geen vergoeding.

Uit art. 7:658 BW vloeit een zorgplicht voort van een werkgever tegenover haar werknemers. De toevoeging van lid 4 zorgt ervoor, dat de zorgplicht van art. 7:658 BW van overeenkomstige toepassing kan worden verklaard op de verhouding Dar en de vrijwilligers van de verenigingen. Uit de kamerstukken blijkt dat dit lid is toegevoegd voor derden die geen overeenkomst hebben met de werkgever. De werkgever die zijn zorgverplichtingen niet nakomt, dient op gelijke voet aansprakelijk te zijn voor de schade van werknemers en anderen die bij hem werkzaam zijn. Uit jurisprudentie blijkt dat dit artikel zich ook leent voor vrijwilligers.

Lid 2 van dit artikel bepaald dat de werkgever niet aansprakelijk is, als de schade in belangrijke mate is ontstaan door opzet of bewuste roekeloosheid van de werknemer. In dit geval van de vrijwilliger. De bewijslast hiervan ligt bij Dar. Ook is gebleken dat het aantonen van opzet of bewuste roekeloosheid lastig is en niet snel wordt gehonoreerd door rechters.

7.3 Conclusie zorgplicht

Om de aansprakelijkheid van Dar jegens de vrijwilligers te beperken is het van belang dat bekend is wat de zorgplicht inhoudt. Wat dat inhoudt, is onderzocht aan de hand van de wet, jurisprudentie en literatuur. De Arbowet is niet van toepassing op Dar doordat de vrijwilligers niet werken met gevaarlijke stoffen en biologische agentia. Sommige bepalingen van het Arbobesluit zijn wel van toepassing. In art. 9.5a Arbobesluit staan de bepalingen die van toepassing zijn op organisaties die met vrijwilligers werken. Er moet een veilige werkplek zijn, bewegende delen van een arbeidsmiddel moeten voldoende zijn afgeschermd en het arbeidsmiddel moet voorzien zijn van een noodstopvoorziening. Ook moeten er persoonlijke beschermingsmiddelen voorhanden zijn, die voldoende zijn aangepast aan de werkzaamheden en de persoon.

Uit verschillende jurisprudentie blijkt dat de maatregelen die genomen moeten worden, afhankelijk zijn van de invulling van de kelderluikcriteria. Verder blijkt dat er een hoog vereiste wordt gesteld aan de veiligheidsvereisten van de werkplek, voertuigen en gereedschappen. Daarnaast moeten er schriftelijke instructies gegeven worden en dient er voldoende en regelmatig toezicht gehouden te worden op de naleving daarvan. Uit de literatuur blijkt, dat er gestreefd moet worden naar een optimaal veiligheidsniveau. Dit kan worden bereikt door een invulling te geven aan de kelderluikcriteria.

Verder is gebleken dat de arbocatalogus van de afvalbranche voorschriften vaststelt dat kaders geeft voor het beschermings- en veiligheidsniveau dat organisaties moeten bereiken. Daarnaast blijkt daaruit dat een organisatie die gebruik maakt van vrijwilligers, verantwoordelijk is voor hun veiligheid. Tevens dient het inzamelbedrijf voorlichtingen en instructies te geven, persoonlijke beschermingsmiddelen te verstrekken en toezicht te houden op de veiligheid en het gedrag van de vrijwilligers.

7.4 Conclusie welke maatregelen neemt Dar momenteel

Het is van belang om uiteindelijk aanbevelingen te kunnen geven of Dar al voldoet aan haar zorgplicht, of dat er nog aanpassingen dienen plaats te vinden in haar beleid. Daarvoor is het nodig, om te kijken welke maatregelen Dar momenteel neemt om de veiligheid van de vrijwilligers te waarborgen. Allereerst worden de algemene veiligheidsmaatregelen benoemd. Daarna zullen aan de hand van de risico's, die voortvloeien uit de onderwerpen die behandeld worden tijdens de e-learning, de RI&E 2014 van Dar en de Arbocatalogus Afvalbranche, gekeken worden wat Dar momenteel doet om deze risico's te beperken.

Dar is in het bezit van drie ISO-certificaten op het gebied van arbomanagementsysteem, milieuzorgsysteem en haar kwaliteitssysteem. Daarnaast besteedt Dar ook aandacht aan de veiligheid van de vrijwilligers door hen een e-learning te laten volgen voordat zij deel mogen

nemen aan papierinzameling. Hierbij dienen er drie digitale routes doorlopen te worden als oefening en de vierde route is de toets voor het certificaat. In de e-learning wordt aandacht besteed aan voorschriften over kleding, het gebruik van de treeplank, de omgeving, het verkeer, de inzamelwagen en aspecten zoals het gebruik van mobiele telefoons en wat te doen bij ongelukken. Bij het halen van de e-learning krijgen de vrijwilligers een certificaat toegestuurd dat drie jaar geldig is.

Om de veiligheid te waarborgen rondom de bedrijfshulpverlening heeft Dar maatregelen getroffen. Dit heeft Dar gedaan, door onder andere ervoor te zorgen dat haar eigen inzamelwagens en de wagens van SUEZ en REMONDIS, een EHBO-trommel en een brandblusser aanwezig hebben. Daarnaast worden er instructies gegeven aan de vrijwilligers hoe zij dienen te handelen bij een ongeluk. Voorafgaand aan iedere route hoort er door de chauffeur nog een veiligheidsinstructie gegeven te worden.

Op het gebied van de inrichting van de arbeidsplaatsen houdt Dar een aantal werkplekinspecties, waarbij gecontroleerd wordt of de vrijwilligers en de chauffeurs zich houden aan de gestelde eisen. Ook worden de inzamelwagens gecontroleerd op gebreken. Eens in de maand voert de papiercoördinator een werkplekinspectie uit, die uitsluitend gericht is op het inzamelen van oud papier en karton. Opvallend is wel dat de ingevulde Verklaring Veilig Inzamelen Verenigingen van REMONDIS, uiteindelijk niet bij Dar terecht komt. Verder is gebleken dat de inzamelwagens een noodstopvoorziening hebben, voorzien zijn van camera's aan de achterkant en er een beveiliging voor de treeplank aanwezig is. Daarnaast is gebleken dat Dar niet actief bezig is met het opstellen van instructies en implementeren van nieuwe wet- en regelgeving.

Van fysieke belasting is bij de vrijwilligers niet snel sprake omdat zij deze werkzaamheden niet regelmatig uitvoeren. Dar spreekt met de chauffeurs af dat zij niet te gehaast te werk moeten gaan met de inzameling. De chauffeur heeft hier grote invloed op, doordat hij met het rijtempo van de inzamelwagen, bepaald hoe snel de vrijwilligers bij de volgende minicontainers zijn.

Daarnaast voldoen de arbeidsmiddelen van Dar aan de wettelijke veiligheidseisen. Waarmee onder andere de veiligheid van de vrijwilligers wordt gewaarborgd. De wagens worden door de verschillende inspecties gecontroleerd op gebreken. Verder dienen de chauffeurs voordat zij de wagen meenemen, aan de hand van een checklist na te gaan of de inzamelwagen gebreken heeft. Door de chauffeurs zelf wordt nog eens in de twee weken klein onderhoud gepleegd en drie keer per jaar door de garage, groot onderhoud.

Verder verstrekt Dar aan iedere vereniging tien paar schoenen en tien paar veiligheidshesjes ten behoeve van de vrijwilligers. Van iedere meest voorkomende maat worden aan de vereniging twee paar verstrekt. Aan het begin van iedere route wordt door de chauffeur gecontroleerd of de vrijwilligers de persoonlijke beschermingsmiddelen aanhebben. Als dat niet het geval is, dienen de vrijwilligers te worden weggestuurd. Of dit in de praktijk ook werkelijk gedaan wordt, is niet bekend.

Om te waarborgen dat SUEZ en REMONDIS ook de veiligheidseisen toepassen, heeft Dar eisen opgenomen in de algemene eisen van de aanbestedingsdocumenten. Dit wordt verder gecontroleerd tijdens de leveranciersbeoordelingen door de afdeling facilitair en tijdens de werkplekinspecties door de papiercoördinator van Dar.

7.5 Conclusie voldoet Dar aan de zorgplicht

De vergelijking maken tussen de maatregelen die Dar al neemt en de maatregelen die volgens wet en jurisprudentie genomen moeten worden, is van belang voor de beantwoording van de centrale vraag doordat uit deze vergelijking duidelijk wordt, welke aanbevelingen er gegeven kunnen worden om de aansprakelijkheid te beperken. Op

sommige punten moeten er nog verbeteringen worden doorgevoerd op grond van jurisprudentie. Ook wordt aan de hand van de kelderluikcriteria gekeken of de maatregelen die genomen zouden moeten worden, bezwaarlijk zijn.

Op het gebied van bedrijfshulpverlening moet een organisatie extra aandacht besteden aan maatregelen als zij gebruik maakt van vrijwilligers. Uit een arrest van de Hoge Raad uit 2004, blijkt dat onder maatregelen wordt onder andere verstaan, een schriftelijke instructie. Ook moet er toezicht gehouden worden op de naleving daarvan. Herhalingen van instructies door het jaar heen zijn daarvoor ook van belang. Dit geldt voor Dar ook op het gebied van inrichting van de arbeidsplaats. Aan sommige onderwerpen, zoals het in- en uitstappen van de cabine en het op- en afstappen van de treeplank, wordt weinig aandacht besteed. Ook in de e-learning wordt hier weinig aandacht aan besteed. Ook vindt de e-learning eens in de drie jaar plaats, dat is niet regelmatig genoeg. De maatregelen die genomen moeten worden om hier wel aandacht aan te besteden, zijn niet bezwaarlijk doordat ze relatief weinig geld en tijd kosten.

De kans dat er ongevallen ontstaan door fysieke belasting is klein. De vrijwilligers voeren deze werkzaamheden niet regelmatig uit. Wel is het volgens de Arbocatalogus Afvalbranche van belang dat de vrijwilligers gewezen worden op het feit dat het inzamelen van oud papier en karton fysiek zwaar werk is. Dit is geen bezwaarlijke maatregel.

Uit jurisprudentie is gebleken dat instructies schriftelijk dienen te zijn en dat deze regelmatig onder de aandacht worden gebracht. Dat Dar momenteel niet actief instructies maakt en actief zorgt voor verspreiding daarvan, is niet in overeenstemming met de zorgplicht. Het verstrekken en opstellen van instructies en extra toezicht houden kan niet aangemerkt worden als bezwaarlijk. Daarnaast dienen de chauffeurs ook mondelinge instructies te geven voorafgaand aan de route. Hier wordt nauwelijks op gecontroleerd en is volgens jurisprudentie niet voldoende om aan de zorgplicht te voldoen, doordat de instructies schriftelijk dienen te zijn.

Het verstrekken van tien paar veiligheidshesjes en veiligheidsschoenen per vereniging, ongeacht hoeveel vrijwilligers deze vereniging inzet, lijkt niet in overeenstemming met de wettelijke zorgplicht. Als aan iedere gecertificeerde vrijwilliger een paar veiligheidsschoenen en een veiligheidshesje verstrekt zou moeten worden, gaat dat veel geld kosten. Of het verstrekken van tien paar veiligheidsschoenen, van de meest gangbare maten, voldoende is om te voldoen aan de zorgplicht zal uiteindelijk bepaald moeten worden door de rechter omdat er nog niet eerder een uitspraak over is geweest.

7.5.1 Aanbevelingen

Allereerst is het van belang om op te merken dat de zorgplicht van een werkgever een vergaande plicht betreft die lijkt op een risicoaansprakelijkheid. Dit betekent dat de aansprakelijkheid zoveel mogelijk beperkt kan worden door te voldoen aan hetgeen bepaald in art. 7:658 BW. In lid 1 is opgenomen:

Hij is verplicht 'de lokalen, werktuigen en gereedschappen waarin of waarmee hij de arbeid doet verrichten, op zodanige wijze in te richten en te onderhouden alsmede voor het verrichten van de arbeid zodanige maatregelen te treffen en aanwijzingen te verstrekken als redelijkerwijs nodig is om te voorkomen dat de werknemer in de uitoefening van zijn werkzaamheden schade lijdt'.

Om aan bovenstaande zorgplicht te voldoen zijn de volgende aanbevelingen van belang om door te voeren in het beleid van Dar en zo haar aansprakelijkheid jegens de vrijwilligers te beperken.

Een algemene aanbeveling voor Dar om aan de zorgplicht te voldoen, is schriftelijke instructies opstellen wat betreft de werkzaamheden van de vrijwilligers voor het inzamelen van oud papier en karton. Uit jurisprudentie blijkt dat het van belang is, dat instructies worden verspreid en dat ze te allen tijde te raadplegen zijn voor de vrijwilligers. Daarnaast moeten ze onder de aandacht worden gebracht bij de vrijwilligers, bijvoorbeeld door het geven van extra voorlichtingen naast de e-learning.

Er wordt aanbevolen om strenger toe te zien op het ontvangen van de Verklaring Veilig Inzamelen Verenigingen. Uit het interview met de heer van Kesteren van REMONDIS, is gebleken dat deze formulieren niet worden ingeleverd bij Dar, terwijl dit wel de bedoeling is. Dar kan hierdoor niet controleren of de vrijwilligers die mee hebben gelopen met REMONDIS, zijn gecertificeerd.

Verder wordt aanbevolen om het proces van de verspreiding van de instructies te uniformeren en te zorgen dat hier eisen aan worden gesteld. Er moet vastgelegd worden wie er verantwoordelijk is voor het opstellen en verspreiden daarvan en op welke manier deze dan verspreid dienen te worden. Ook moeten wijzigingen bijgehouden worden. Als er nieuwe wet- en regelgeving is, waardoor de instructies moeten worden aangepast, is het van belang dat deze wijzigingen ook worden doorgevoerd. Dit kan plaatsvinden door iemand binnen de organisatie van Dar als verantwoordelijke aan te wijzen.

Ook dient er door Dar iets georganiseerd te worden waardoor de vrijwilligers vaker worden getoetst of geïnstrueerd aan de vereisten die worden gesteld tijdens het inzamelen van oud papier en karton. Eens in de drie jaar een e-learning volgen en een instructie voorafgaand aan de inzameling is te weinig om genoeg aandacht te hebben besteed aan veilig werken. Uit jurisprudentie volgt dat de instructies vaker onder de aandacht moet worden gebracht. Niet alle veiligheidsaspecten komen aan bod in de mondelinge instructie van de chauffeur. Doordat de vrijwilligers misschien één keer in het jaar oud papier en karton inzamelen, is de kans groot dat zij tijdens de inzameling veel van de behandelde onderwerpen uit de e-learning, niet meer duidelijk voor ogen hebben.

Wat daarnaast nog aangeraden wordt, is het aantal veiligheidsschoenen dat wordt verstrekt aan de verenigingen, te wijzigen. Dit zou bijvoorbeeld naar ratio van het aantal vrijwilligers dat per vereniging staat geregistreerd als gecertificeerd, verstrekt kunnen worden. Of dat er voor schoenmaten die groter of kleiner zijn dan de maten die verstrekt worden, een procedure wordt opgesteld dat de vrijwilliger alsnog met de juiste maat schoenen kan lopen. Verder is hierbij van belang dat binnen Dar wordt bijgehouden aan welke vereniging, welke en hoeveel persoonlijke beschermingsmiddelen zijn geleverd.

Tot slot wordt aangeraden om beter na te gaan of de vereiste documenten, het bewijs van de afgesloten ongevallenverzekering en het arbo- en veiligheidsplan van SUEZ en REMONDIS, worden verstrekt. Dar stelt deze eis in de algemene eisen van de aanbesteding, maar controleert vervolgens niet of deze documenten ook worden verstrekt door de onderaannemers. Hier moet beter op worden toegezien.

Literatuur

Beer e.a. 2012

J.M. Beer e.a. (red.), *Verkenningen binnen het letselschaderecht. Inleidingen gehouden op het symposium van de Vereniging van Letselschade Advocaten 2012*, Den Haag: Sdu Uitgevers 2012.

Castermans & Krans 2017

A.G. Castermans & H.B. Krans, *Tekst en Commentaar Burgerlijk wetboek, commentaar op 7:400 Burgerlijk wetboek*, Deventer: Wolters Kluwer 2017.

Loonstra & Zondag 2015

C.J. Loonstra & W.A. Zondag, *Arbeidsrechtelijke themata*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2015.

Nijland 2016

J. Nijland, *Groene Serie, Bijzondere overeenkomsten, art. 7:400 BW aant. A.*, Deventer: Wolters Kluwer 2016.

Treep 2015

M. Treep, *Arbeidsrecht*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2015.

Vaktijdschriften

Boom 2004, AV&S 2004 p. 191-198

W.H. van Boom, 'Aansprakelijkheid van, voor en jegens vrijwilligers', *AV&S* 2004/5, p. 191-198.

Lindenbergh & Schneider, TAP 2009 p. 22-32

S.D. Lindenbergh & P.L.M. Schneider, 'Over de grenzen van art. 7:658 lid 4 BW', *TAP* 2009 3/3 p. 22-32.

Rapporten en onderzoeken

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu 1998-2009

Analyse ongevallen van de sector afval

Jurisprudentie

Hoge Raad

HR 5 november 1965, ECLI:NL:HR:1965:AB7079.

HR 20 september 1996, ECLI:NL:HR:1996:ZC2142 (Pollemans/Hoondert).

HR 19 oktober 2001, ECLI:NL:HR:ZC3689 (PTT).

HR 9 juli 2004, ECLI:NL:HR:2004:AO8171.

HR 11 april 2008, ECLI:NL:HR:2008:BC9225.

HR 5 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3519.

Gerechtshoven

Hof Arnhem-Leeuwarden 25 oktober 2005, ECLI:NL:GHARN:2005:AS2588.

Hof Leeuwarden 29 juni 2010, ECLI:NL:GHLEE:2010:BN0792.

Hof Amsterdam 22 februari 2011, ECLI:NL:GHAMS:BP6445.

Hof Amsterdam 29 maart 2011, ECLI:NL:GHAMS:2011:BQ2718.

Hof Arnhem-Leeuwarden 28 juni 2016, ECLI:NL:GHARL:2016:5294.

Rechtbank

Rb. Utrecht 1 december 2012, ECLI:NL:RBUTR:2012:BZ1412.

Parlementaire stukken

Kamerstukken II 1982/83, 17 779, 3, p.3 (MvT).

Kamerstukken II 1998/99, 26257, 7, p. 15.

Tweede nota van wijziging, Kamerstukken II 1998/99, 25263, 14, p. 6.

Elektronische bronnen

'Aanbestedingsplicht', *Pianoo* 26 april 2017, pianoo.nl.

'Arbocatalogus', *Nvrd* 29 maart 2017, nvrd.nl.

'Gratis persoonlijke beschermingsmiddelen', *Arboportaal* 4 april 2017, arboportaal.nl.

'Inzamelen huishoudelijk afval' *Arbocatalogus Afvalbranche* 21 maart 2017, arbocatalogus-afvalbranche.nl (zoek op: inzamelen huishoudelijk afval, klik op: verkeer en omgeving).

'Inzamelen huishoudelijk afval' *Arbocatalogus Afvalbranche* 21 maart 2017, arbocatalogus-afvalbranche.nl (zoek op: inzamelen huishoudelijk afval, klik op: in- en uitstappen).

'Organiseren bedrijfshulpverlening', *Arbocatalogus Afvalbranche* 2 mei 2017, arbocatalogus-afvalbranche.nl.

'Over NEN', *Nen* 3 april 2017, nen.nl.

'Onderhouden en afstellen arbeidsmiddelen', *Arbocatalogus Afvalbranche* 2 mei 2017, arbocatalogus-afvalbranche.nl.

'Samenvatting P90-norm', *Arbocatalogus Afvalbranche* 2 mei 2017, arbocatlogus-afvalbranche.nl.

'Veilige arbeidsomstandigheden', *Vrijwilligerswerk* 14 maart 2017, vrijwilligerswerk.nl.

'What is a standard?', *Iso* 3 april 2017, iso.org.

'Werkinstructie treeplank kraakperswagen veilig gebruiken', *Arbocatalogus-afvalbranche* 3 april 2017, arbocatalogus-afvalbranche.nl.

'Wat heb ik eraan', *Isoregister* 3 april 2017, isoregister.nl.

'Welke verplichtingen gelden er voor bedrijfshulpverlening', *Arboportaal* 4 april 2017, arboportaal.nl.

'Werkgever moet voor veiligheidsschoenen zorgen' *Arbovakbase* 5 mei 2017, arbovakbase.nl.

'Zorgen voor veiligheid vrijwilligers', *Arbocatalogus-afvalbranche* 14 maart 2017, arbocatalogus-afvalbranche.nl.

